

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет іноземних мов

Кафедра методики навчання іноземних мов

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЕКТНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Студентки ступеня вищої освіти «Магістр»
Спеціальності 014 Середня освіта
(мова і література (англійська))
ЖИТКЕВИЧ ВІКТОРІЇ ВІКТОРІВНИ

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
ПОДЗИГУН ОЛЕНА АНАТОЛІЇВНА

Вінниця – 2018 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	7
1.1. Метод проектів у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних авторів.....	7
1.2. Зміст проектної технології. Класифікація проектів.....	14
1.3. Організація проектної діяльності школярів на уроках англійської мови.	23
1.4. Використання інформаційних технологій у навчанні англійської мови..	32
1.5. Врахування вікових особливостей учнів у роботі над навчальним проектом.....	43
1.6. Оцінювання успішності учня у виконанні проекту на уроках англійської мови.....	47
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	52
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЕКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	55
2.1. Структура дослідно-експериментальної роботи	55
2.2. Апробація експериментального навчання.....	60
2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження	72
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	76
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	77
РЕЗЮМЕ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна освітня парадигма вимагає переходу від пасивних до активних технологій навчання. Однією з таких технологій є проектна, яка базується на методі проектів. В основі методу лежить дослідницька, пошукова та творча діяльність учнів, що має прикладне значення. Метод проектів - це особливий шлях пізнання, спосіб організації процесу пізнання, спосіб досягнення мети через детальну розробку проблеми, яка повинна завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим або іншим чином. При використанні цього методу учні навчаються самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, інтегрувати знання з різних областей, розвиваються уміння прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів рішення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Бурхливий розвиток засобів інформатизації (комп'ютерів, комп'ютерних комунікацій, будь-яких електронних пристроїв), а отже, поява нових технологій обробки, передачі, одержання і збереження інформації відкриває нові можливості для застосування комп'ютерів у навчальному процесі. Комп'ютерні технології, увібравши в себе елементи різних методик, надають кожному учневі, спираючись на його інтереси, здібності, особисті цінності й суб'єктивний досвід, можливість самореалізації в пізнавальній та інших видах діяльності, створюють комфортні умови для самовизначення особистості в інформаційному суспільстві.

Дослідженню ефективності та умов застосування методу проектів присвятили свої праці такі науковці як І.Л. Бім, М.Ю. Г.Селевко, І.Єрмаков, О.Пехота, А.Кікненко, І.О. Зимня, В.В. Гузеєв, Є.С. Полат, Т.Є. Сахарова та ін. Немало дослідників працювали над проблемами інформаційних технологій та їх впровадженням у навчальний процес, а саме Р.С. Гуревич, Л.І. Морська, Н.Г. Никало, Л.В. Пироженко, О.А. Подзигун, О.І. Пометун, І.В. Роберт, Г.К. Селевко, В.А. Трайнев, І.Ю. Шахіна.

Проектна діяльність уже в процесі навчання дає учням не тільки теоретичні знання, а й уміння здобувати нові вміння та здобувати нові знання, які залишаться на довгі роки. Метод проектів дозволяє творчо застосувати мовний матеріал, перетворити уроки іноземної мови в дискусію, дослідження. Освіта все більше робить акцент на використання інформаційних технологій. Зазначимо, що не зважаючи на наявність численних досліджень, пов'язаних з використанням методу проектів в загальноосвітній школі, застосування інформаційних технологій у проектній діяльності учнів старшої школи на уроках англійської мови не було достатньо розкрито і потребує подальшого вивчення, що і обумовлює **актуальність** даного дослідження.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності застосування інформаційних технологій у проектній діяльності старшокласників на уроках англійської мови.

Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язати наступні **завдання**:

- здійснити аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з питання проектної діяльності школярів;
- розглянути класифікацію проектів, основні етапи організації навчального проекту;
- дослідити особливості застосування інформаційних технологій у процесі навчання англійської мови;
- визначити шляхи оцінювання успішності учня у виконанні проекту на уроках англійської мови;
- експериментально перевірити ефективність застосування інформаційних технологій у проектній діяльності учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Об'єктом дослідження є навчальний проект як засіб формування іншомовної компетенції учнів на старшому етапі навчання у загальноосвітній школі.

Предметом дослідження є використання інформаційних технологій у проектній діяльності учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Гіпотеза дослідження. Рівень іншомовної мовленнєвої компетенції учнів старших класів підвищиться за умов використання інформаційних технологій у проектній діяльності на уроках англійської мови.

Для рішення поставлених завдань були використані такі підходи й **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, узагальнення, порівняння, систематизація наукових джерел та нормативних документів для з'ясування стану розробленості проблеми дослідження у вітчизняній, зарубіжній літературі та освітній практиці; *емпіричні* – педагогічні спостереження, бесіди, анкетування, тестування для діагностики рівнів сформованості досліджуваного феномену, педагогічний експеримент для перевірки ефективності використання інформаційних технологій для формування іншомовної компетенції в усному мовленні учнів середньої школи; *статистичні* – методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу отриманих результатів дослідження і доведення їх достовірності.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що вперше було досліджено застосування інформаційних технологій у проектній діяльності учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Теоретичне значення полягає в подальшому дослідженні використання інформаційних технологій на уроках англійської мови на старшому ступені навчання у загальноосвітній школі.

Практична значимість полягає у методиці використання інформаційних технологій у проектній діяльності старшокласників на уроках англійської мови. Результати даної роботи будуть корисні вчителям, які використовують проектну методіку як метод навчання англійської мови.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідались та обговорювались на конференціях різного рівня: науковій Інтернет-конференції студентів «Професійна підготовка майбутніх спеціалістів у загальноєвропейському мовному контексті: проблеми та перспективи» (Вінниця, 2016), Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі» (Вінниця, 2017), науковій конференції викладачів та студентів інституту іноземних мов «Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі та школі» (Вінниця, 2017), міжнародній студентській Інтернет-конференції «Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі» (Вінниця, 2017), науковій Інтернет-конференції студентів «Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури» (Вінниця, 2017).

Публікації за темою дослідження. Основні положення та висновки дослідження знайшли відображення у 5 тезах.

Структура роботи. Дана робота складається вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, резюме, списку використаних джерел (74 найменувань) та додатків. Загальний обсяг – 96 сторінок, з них основного тексту – 82 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Метод проектів у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних авторів

Запровадження компетентнісного підходу у діяльність загальноосвітнього закладу передбачає організацію навчально-виховного процесу, який передбачає формування життєво компетентної особистості, готової і здатної до активної та успішної життєдіяльності у суспільстві. Це значною мірою залежить від педагогічних технологій, які використовуються педагогами для формування та розвитку особистості учня. Український дослідник освітніх технологій як педагогічного явища О. Пехота вважає, що навчально-виховний процес має виконувати щонайменше дві функції: функцію підготовки учня до самостійного оволодіння знаннями, інформацією (навчити вчитися) і функцію формування вміння трансформувати набуті знання у важливу життєву компетентність [36, с. 8].

Однією із найбільш продуктивних педагогічних технологій, яка суттєво збагачує навчально-виховний процес та змінює традиційний підхід до навчання та виховання учнів є проектна діяльність. В її основі лежить інтеграція та безпосереднє застосування набутих знань учнів під час практичної діяльності.

Повертаючись до історії технології проекту слід зазначити, що проекти почали активно запроваджуватись у шкільну навчальну практику ще на початку ХХ століття. Значний внесок у педагогічну теорію та практику цього періоду вніс Дж. Д'юї, який вбачав необхідність подолання протиріччя між особистістю та суспільством, протиріччя між тим, що той, хто вчить, хоче робити, і тим, що його примушують робити.

Дж. Д'юї пропонував будувати навчання на активній основі, через практичну діяльність учня, що відповідає його особистій зацікавленості у певній ділянці знань. Відповідно до цього, увесь навчально-виховний процес організовується на основі самостійного вирішення дитиною завдань, які виникають у її практиці [26, с. 52].

Особливої уваги заслуговують такі педагогічні ідеї вченого, котрі складають основу технології проектів, а саме: здібності дитини, закладені природою, а школа повинна створити умови для їх розкриття; знання мають слугувати пристосуванню учня до навколишнього життя і повинні мати практичне спрямування; залучення школярів до соціальних відносин є одночасно і способом, і результатом виховання; рефлексивне мислення як модель інтелектуального розвитку — найкорисніший засіб освіти для демократії.

Ці ідеї знайшли своє висвітлення у працях американських педагогів І. Кілпатріка та Ф. Паркера, які намагалися організувати активну пізнавальну діяльність учнів на основі їх спільної активної пошукової діяльності у процесі роботи над проектом, який спрямовано на розв'язання конкретної практичної проблеми (соціальної, побутової, виробничої). Основним мотивом такої діяльності для тих, хто вчиться, стає не стільки сам процес пізнання, скільки намагання розв'язати конкретну проблему, розробити необхідні рекомендації, що будуть використані на практиці. При цьому цінність проекту визначається його освітнім, розвивальним і виховним потенціалом, тобто можливістю залучити тих, хто вчиться, до найрізноманітніших видів діяльності, які забезпечують не лише розширення їхнього кругозору, життєвого досвіду, але й оволодіння різними способами творчої, дослідницької діяльності [53, с. 27-28].

Технологія проектування активно та успішно впроваджувався у зарубіжній школі. Зокрема, у США, Великій Британії, Бельгії, Фінляндії, Німеччині, Італії та інших країнах технологія проектів здобула велику

популярність завдяки раціональному поєднанню теоретичного знання та її практичного застосування для розв'язання конкретних проблем.

Вона також привернула увагу радянських педагогів (С. Шацького, В. Шульгіна, М. Крупеніної), які вважали, що ця технологія забезпечить розвиток ініціативи та творчої діяльності учнів і, таким чином, сприятиме безпосередньому зв'язку між здобуттям знань і навичок та їх застосуванням під час розв'язання практичних завдань. Вони проголосили проектну технологію єдиним засобом для перетворення «школи навчання» у «школу життя», де набуті знання реалізовуватимуться у ході практичної діяльності учнів.

У 1920-х роках минулого століття проектна технологія стає однією з найбільш популярних у вітчизняній освіті, однак закладені в ній педагогічні завдання часто спотворювались. Особливо яскраво всі достоїнства і недоліки застосування проектів знайшли своє відображення в ідеях та досвіді В.Н. Шульгіна. Зміст освіти визначався не стільки програмою, інтересами тих, хто вчиться, скільки потребами навколишньої життя. В.Н. Шульгін вважав, що результати роботи за методом проектів повинні вимірятися не тільки освітньо-виховним ефектом, але й ступенем розв'язання тієї господарської, політичної, культурно-просвітницької роботи, яку як виконання промфінплану культурний заклад взяв на себе. Заклади освіти виконували виробничі, культурно-побутові, політичні проекти [53, с. 33-34].

Використання проектів змінювало форми навчальної роботи, переводило їх з класно-урочної на лабораторну і бригадну. Проекти могли бути груповими, бригадними, загальнодошкільними і навіть міжшкільними. Педагог у даній технології виступав насамперед як організатор середовища та умов, необхідних для розгортання педагогічного процесу, у якому безпосередня активна роль належала тим, хто вчиться. У процесі виконання різноманітних проектів ті, хто навчається, відчували потребу в певних знаннях і вміннях, які вони одержували в міру необхідності. Для цього створювалися спеціальні підручники, пристосовані до роботи за технологією

проектів (підручник-газета, підручник-журнал), у яких містилася оперативна інформація.

У зарубіжних школах Європи та Америки, Скандинавських країнах цей метод розвивався активно і досить успішно. Його популярність була обумовлена раціональним поєднанням теоретичних знань і практичного досвіду школярів для вирішення конкретних проблем.

На сучасному етапі реформування вітчизняної шкільної освіти, беручи до уваги незаперечну цінність проектної технології, виникла проблема її відродження у педагогічній теорії та практиці [19, с. 24].

Визначаючи сутність поняття "проект", слід зазначити, що воно вперше з'явилося у XVII-XVIII століттях і служило синонімом словам "експеримент" у природничих науках і "розгляд справ" у юриспруденції. Пізніше, у XIX столітті були визначені ще дві моделі проектів, які використовуються і сьогодні. Перша, більш давня, модель Вудворта передбачає, що учні спочатку вивчають матеріал, набувають знань та навиків, які в подальшому знадобляться для конструювання проектів. Друга, більш сучасна, модель Ричардса передбачає "занурення" в проблему, її фундаментальне дослідження [26, с. 12].

Г. Селевко вважає метод проектів системою навчання, за якою учні набувають знань, умінь і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань, що постійно ускладнюються. Під час проектної діяльності чільне місце посідає самодіяльність учнів та їхня активність [36, с. 117].

О. Пехота вважає, що проект - практика особистісно-орієнтованого навчання у процесі конкретної праці учня, на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів. Вона зазначає, що у свідомості учня це має такий вигляд: "Все, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені треба і де я можу ці знання застосувати". Для педагога - це прагнення знайти розумний баланс між академічними знаннями, уміннями та навичками [36, с. 15].

Більшість науковців під навчальним творчим проектом розуміє самостійно розроблені та виготовлені товари (послуги) від ідеї до її втілення, що має суб'єктну або об'єктну новизну і виконується під контролем та консультуванням учителя.

У свою чергу, науковець Є. Полат характеризує проекти як сукупність навчально-пізнавальних прийомів, за допомогою яких учні набувають знання та навички в процесі планування та самостійного виконання певних практичних завдань з обов'язковою презентацією результатів [48, с. 17].

За визначенням А.І. Лебедева, проект – це сукупність певних дій, документів, попередніх текстів, задум для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного продукту. Це завжди творча діяльність [31, с. 17].

Під навчальним проектом Є.С. Полат розуміє - об'єднану навчально-пізнавальну творчу діяльність учнів-партнерів, організовану на основі комп'ютерних телекомунікацій, які мають спільну проблему, мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення загального результату сумісної діяльності. Він наводить таку типологію проектних робіт за домінуючим видом діяльності: дослідження, творчі, рольово-ігрові, інформаційні, практично-орієнтовані проекти; за предметно-змістовою галуззю: монопроекти та межпредметні проекти; за характером координації проекту: з відкритою, явною, прихованою координацією; за характером контактів: внутрішні, регіональні, міжнародні; за кількістю учасників проекту: особистісні, парні, групові; за довготривалістю: короткострокові та довгострокові [49, с. 3-4].

Отже, як відзначають вітчизняні дослідники, проект - це система навчання, за якою учні набувають знань, умінь і навичок у процесі планування та виконання практичних завдань-проектів, що постійно ускладнюються. Під час роботи за проектом чільне місце посідає самостійність учнів та їхня активність, ініціативність, захопленість. Проекти можуть мати індивідуальний, груповий чи колективний характер. В її основу

покладено ідею здійснення навчання на активній основі, через самостійну і практичну діяльність учнів з урахуванням їхніх особистих інтересів.

Виходячи із вищевикладеного, слід зазначити, що для сучасної школи проектувальна діяльність є способом досягнення дидактичної мети, через детальну розробку проблеми (технологію), котра повинна завершитися цілком реальним, практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином.

Особливістю проектної технології є діяльнісний підхід до освітньо-виховного процесу, що стало однією із причин зростання інтересу до цієї форми роботи з боку вітчизняної методичної школи. Проектні технології ґрунтуються на позиціях прогресивної педагогіки, що передбачає погляд на виховання як на постійну реконструкцію особистого досвіду учнів, а також відповідність змісту виховання інтересам та потребам учнів. Прихильники проектної педагогічної діяльності відстоюють принцип "навчання за допомогою діяльності, розглядаючи при цьому діяльність як різновид творчої роботи, де учень виступає її активним учасником. Тому в основі цього методу лежить не інформаційний підхід, зорієнтований на розвиток пам'яті учнів, а діяльнісний, спрямований на формування комплексу різноманітних вмінь та навичок, необхідних передусім для дослідницької діяльності [52, с. 98].

Сучасний проект учня - це дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності, розвитку креативності та одночасно формування певних особистісних якостей. Він орієнтований не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування до набуття нових (інколи і шляхом самоосвіти). Активне залучення школяра до створення тих чи інших проектів дає йому можливість оволодівати новими засобами людської діяльності в соціокультурному середовищі, дозволяє формувати деякі особистісні якості, які розвиваються лише в діяльності і не можуть бути засвоєні вербально [39, с. 94].

Сьогодні технологія проекту стала предметом дослідження багатьох науковців, педагогів. Наукові дослідження присвячено теоретичним аспектам

застосування проектів у сучасних умовах, її педагогічним функціям, психологічним аспектам проектної діяльності і обґрунтуванню умов їх реалізації та розробці методичних рекомендацій для їх впровадження.

Аналіз досліджень показав, що проекти застосовуються у навчально-виховному процесі при вивченні будь-якого предмету, курсу. Розвиваючий ефект проектної технології відчувається в активній допитливості, пізнавальному інтересі учнів, в оволодінні дослідницькими методами мислення; формуванні свідомого і творчого вибору оптимальних засобів перетворювальної діяльності; вмінні мислити системно і комплексно, самостійно виявляти потреби в інформаційному забезпеченні діяльності, беззупинно опановувати нові знання й застосовувати їх як засіб перетворювальної діяльності. Автори наголошують, що використання технології проектів дозволяє реалізувати діяльнісний підхід у навчанні, застосувати знання й уміння, набуті при вивченні дисциплін на різних етапах навчання, інтегрувати їх у процесі роботи над проектом.

Таким чином, проектна діяльність учнів забезпечує пріоритет надпредметних соціально значимих знань і умінь, що найбільше відповідає парадигмі особистісно-орієнтованої освіти, тому що саме ці знання і вміння дозволяють молоді упродовж життя успішно реалізуватися у професійній діяльності.

Отже, аналіз педагогічної літератури з цього питання дає можливість з'ясувати, що технологія проектів на сьогодні - одна з найбільш розповсюджених видів дослідницької роботи учнів. Вона розглядається як альтернатива класно-урочній системі в навчальних закладах, але вона зовсім не повинна витіснити її і стати панацеєю. Проектна технологія має бути використана як доповнення до інших видів прямого або непрямого навчання, як засіб прискореного росту і в особистому плані, і в академічному.

1.2. Зміст проектної технології. Класифікація проектів

Сьогодні в українській школі дедалі активніше використовується проектна технологія як одна з інноваційних технологій навчально-виховного процесу, сутність якої полягає у стимулюванні інтересу учнів до певних проблем, володінні певною сумою знань, умінь, навичок при її вирішенні та формуванні життєвих навичок особистості школяра. Головним елементом проектної технології є процес проектування учнівського пошуку - від моделювання тренувальних умінь до постановки навчальної проблеми та її дослідження, до конструювання й визначення оптимальних шляхів її розв'язання у вигляді проекту. Результатом впровадження проектної технології в навчальний заклад є інноваційно-розвивальне середовище, яке передбачає:

- мотивацію навчальної діяльності учнів;
- проблемно-креативну спрямованість;
- інтерактивну організацію освітньої діяльності колективу закладу;
- набуття учнями знань, умінь і навичок як самостійного, так і колективного пошуку, постійну актуалізацію їх застосування;
- формування нового досвіду та розвиток необхідних психологічних якостей;
- орієнтацію на особистісний та колективний успіх [20, с. 2].

Технологія проектів передбачає постановку певної проблеми і наступне її розкриття, розв'язання, з обов'язковою наявністю ідеї та гіпотези розв'язування проблеми, чітким плануванням дій, розподілом (якщо розглядається групова робота) ролей, тобто наявністю завдань для кожного учасника за умов тісної взаємодії, відповідальності учасників проекту за свою частину роботи, регулярного обговорення проміжних кроків та результатів.

Вирішення певної навчальної чи виховної проблеми у ході проектної діяльності передбачає, з однієї сторони, використання різноманітних методів,

засобів навчання, а з іншої інтегрування знань, умінь, з різних галузей науки, техніки, творчості [24, с. 8].

Як зазначає О. Пехота, «результати виконання проектів повинні бути «відчутні»: якщо це теоретична проблема, то конкретне її вирішення, якщо практична — конкретний результат, готовий до впровадження».

За допомогою впровадження проектної технології у навчально-виховний процес можна навчити учнів:

- виявляти та визначали проблеми;
- проводити їх аналіз;
- знаходити шляхи їх розв'язання;
- розвивати вміння працювати з інформацією;
- знаходити необхідне джерело, наприклад, дані в довідковій літературі або в засобах масової інформації;
- застосовувати отриману інформацію з метою розв'язання поставлених завдань.

Технологія проектів є ефективною в тому випадку, коли в навчальному процесі поставлено певне дослідницьке, творче завдання, для розв'язування якого потрібні інтегровані знання з різних галузей, а також застосування дослідницьких методик (наприклад, дослідження демографічних чи економічних проблем у різних регіонах світу, створення серії репортажів з різних регіонів за однією з проблем, які б розкривали певну тему тощо).

Проекти по праву відносяться до числа нетрадиційних технологій навчання, оскільки вони спроможні забезпечити:

- активність навіть тих учнів, які, як правило, віддають перевагу мовчанню;
- розкриття учнями своїх здібностей, що формує у них впевненість в собі;
- комфортність навчання для учнів, оскільки вони перестають боятися негативної оцінки;
- удосконалення комунікативних навичок учнів, оскільки це дає змогу

їм більше висловлюватись;

- розвиток у учнів ряду здібностей (спільного прийняття рішень, творчого мислення тощо);

- посилює позитивну мотивацію до навчання, бо проект вибирається та реалізується на основі власних інтересів, потреб та можливостей;

- формує творче системне мислення;

- сприяє формуванню культури ділового спілкування, умінню аргументовано захищати свої позиції;

- посилює уяву, яка є значним стимулом для народження нових ідей, пошуку альтернативних рішень, їх аналізу та синтезу, як основи інноваційного мислення;

- формує внутрішній план дій та реалізує його на практиці тощо.

- на думку вчених, проектне навчання стимулює і посилює позитивну мотивацію до навчання, тому що воно:

- особистісно-орієнтоване;

- активізує безліч дидактичних підходів – навчання у процесі діяльності, сумісне навчання, мозковий штурм, рольові ігри, евристичне та проблемне навчання, дискусія, командне навчання;

- самомотивуюче, що означає зростання інтересу та включення в роботу в міру її виконання;

- дозволяє вчитись на власному досвіді та досвіді інших безпосередньо в конкретній справі; приносить задоволення учням, які бачать продукт своєї власної праці. Основними принципами проектного навчання є:

- добровільність вибору виду діяльності кожним школярем;

- врахування інтересів та психологічних особливостей певної вікової групи учнів;

- посиленість роботи, доведення її до логічного кінця;

- формування основ культури праці, якісне виготовлення та естетичне оформлення об'єктів;

- корисна значимість виконаних проектів.

Проектна діяльність також пов'язана з навчально-дослідницькою діяльністю школярів, але за низкою ознак вона відрізняється тим, що:

- по-перше, на відміну від останньої, проектна технологія має на меті всебічне тематичне дослідження проблеми і розробку конкретного кінцевого результату;

- по-друге, головним результатом навчально-дослідницької роботи є дослідження істини, тоді як робота над проектом передбачає, перш за все, отримання практичного результату;

- по-третє, проект є результатом передусім колективних зусиль виконавців, тому що на завершальному етапі діяльності передбачає рефлексію спільної роботи, аналіз її повноти, глибини, інформаційного забезпечення, творчого внеску кожного учасника.

Таким чином, якщо навчально-дослідницька діяльність є індивідуальною за своєю суттю і спрямована на отримання нових знань, то метою проектування є вихід за рамки окремого дослідження, розвиток почуття відповідальності, самодисципліни, здатностей до активної громадської участі й самоорганізації, вміння планувати свою роботу і час, бажання робити свою справу якісно, і вміння представити результати своєї роботи

Такий процес здійснюється як у процесі навчання, так і в ході спеціально організованої позакласної та позашкільної діяльності учнів [36, с. 123-125].

Заслугове на увагу при організації проектної діяльності створення мотиваційної ситуації та підтримання її у процесі роботи. Відповідно до «теорії життєвого досвіду» Дж. Д'юї, дія, яка виходить із власної ініціативи, приносить більше задоволення та значно підвищує ймовірність її повторення, а ніж дія, що виконується примусово. Таким чином, мотивація школяра є дуже важливою рисою проектної технології.

Формуючи мотивацію досягнення успіху в процесі проектувальної діяльності як основу для створення позитивної атмосфери, педагог може

використовувати різні варіанти мотивації учнів для роботи над проектом, а саме: можливість здобути цікаву інформацію та самостійно виконати завдання; отримати повагу ровесників; бути кращим; усвідомити корисність власної діяльності для інших людей; знайомство з новими людьми [26, с. 54].

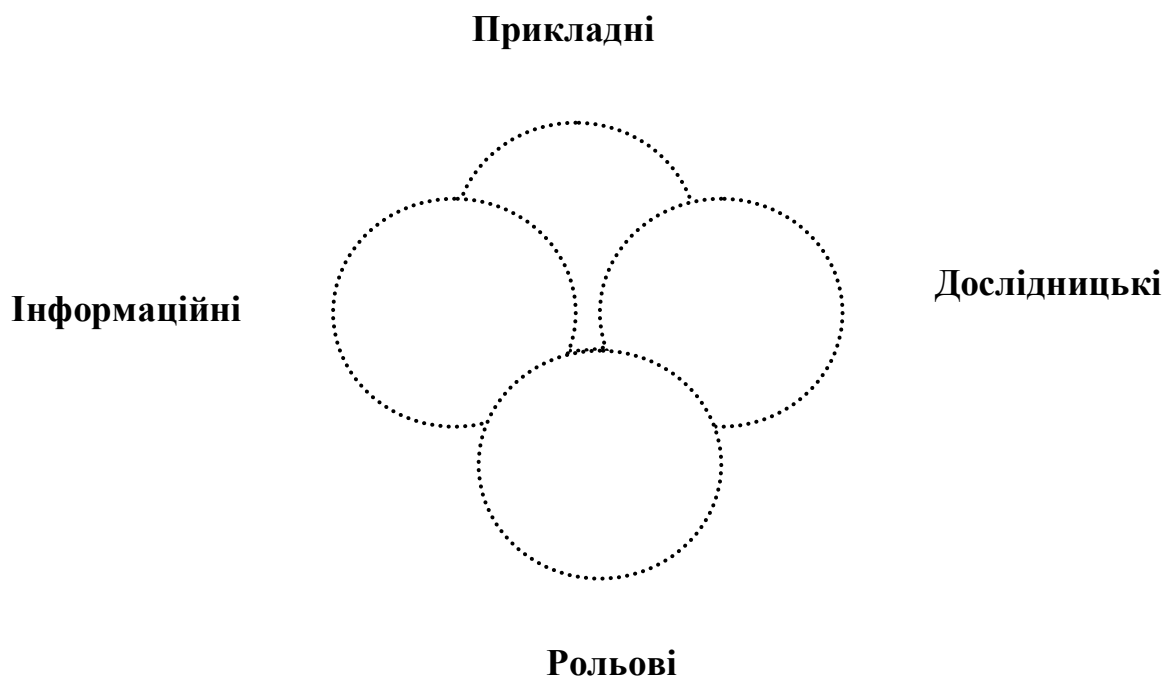
Значний внесок у розвиток теорії проектування робить російський дослідник Є. Полат [48, с. 12]. Його класифікація дослідницьких проектів здійснена відповідно до предметно-змістової спрямованості, виділяючи монопроекти, та міжпредметні проекти (див. таблицю 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація проектів (за Є. Полат)

Класифікація проектів	
<i>Монопроекти</i>	<i>Міжпредметні проекти</i>
Виконуються на уроках одного предмету, хоча і передбачаються під час виконання використання знань з інших дисциплін	Виконуються зазвичай у позаурочний час, передбачають інтеграцію знань з декількох предметів та потребують кваліфікованої допомоги вчителів-предметників

А. Клименко та О. Подколзіна класифікують проекти відповідно до домінуючого методу чи діяльності (рис.1.1).

Рис.1.1. Класифікація проектів (за А. Клименко)

Прикладні проекти, відрізняються чітко визначеним результатом діяльності його учасників (наприклад, проект закону, довідкові матеріали, словник, аргументоване пояснення будь-якого явища). Такі проекти, передбачають ґрунтовне осмислення структури, розподіл функцій між учасниками, оформлення результатів діяльності, їх подальшу презентацію та зовнішнє рецензування.

Дослідницькі проекти, що мають на меті організацію діяльності учнів, спрямовану на розв'язання творчих завдань із заздалегідь невідомим результатом та передбачають наявність певних етапів роботи (обґрунтування актуальності теми дослідження, предмету та об'єкту, визначення цілей та завдань, виявлення методів пошуку та джерел інформації, висунення гіпотези, визначення шляхів розв'язання проблеми, збір даних, їх аналіз та синтез, обговорення та оформлення отриманих результатів, виступ з повідомленням чи доповіддю, визначення нових проблем для подальшого аналізу).

Інформаційні проекти, котрі скеровані на вивчення характеристик будь-яких процесів, явищ, об'єктів і передбачають їх аналіз та узагальнення виявлених фактів; структура такого проекту схожа на структуру дослідницького, що часто є основою для їх поєднання;

Рольові проекти, в яких учасники виконують визначені ролі (літературних персонажів чи вигаданих героїв), зумовлені характерові і змістом проекту; імітують соціальні чи ділові відносини, ускладнені гіпотетичними ігровими ситуаціями; структура таких проектів лише окреслюється і залишається відкритою до завершення роботи. Такі проекти дозволяють не лише отримати нові знання, але й сприяють отриманню певного соціального досвіду.

Відповідно до класифікації українського дослідника О. Пехоти проекти розрізняють за певними критеріями (таблиця 1.2) [36, с. 133].

Таблиця 1.2

Класифікація проектів (за О. Пехотою)

За домінантною в проекті	За предметно-змістовим напрямком	За кількістю учасників	За географією проекту	За терміном виконання
Дослідницькі	Моно-проекти	Індивідуальні	Локальні (шкільні)	Коротко-термінові
Інформаційні	Між предметні	Групові	Регіональні	Середньо-термінові
Ігрові		Колективні	Національні	Довготермінові
Ознайомчо-орієнтовані			Міжнародні	
Практичні				
Творчі				

Дослідницькі проекти потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманості методів, у тому числі експериментальних методів обробки результатів. Вони повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну структуру: визначення теми дослідження, аргументація її актуальності, визначення предмета й об'єкта, завдань і методів, визначення методології дослідження, висунення гіпотез розв'язання проблеми і намічення шляхів її розв'язання.

Творчі проекти не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. Вони заздалегідь домовляються про заплановані результати і форму їх представлення рукописний журнал, колективний колаж, відеофільм, свято, тощо. І тоді потрібні сценарій фільму, програма свята, макет журналу, альбому, газети.

В **ігрових проектах** учасники беруть собі визначені ролі, обумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реально існуючі особистості, імітуються їх соціальні і ділові стосунки, які ускладнюються вигаданими учасниками ситуаціями. Ступінь творчості учнів дуже високий, але домінуючим видом діяльності все-таки є гра.

Інформаційні проекти спрямовані на збирання інформації про який-небудь об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів. Такі проекти потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції у ході роботи над проектом. Структуру такого проекту можна позначити таким чином: мета проекту, його актуальність; методи отримання (літературні джерела, засоби масової інформації, бази даних, у тому числі й електронні інтерв'ю, анкетування тощо) та обробки інформації (її аналіз, узагальнення, зіставлення з відомими фактами, аргументовані висновки); результат (стаття, доповідь, реферат, відеофільм); презентація (публікація, у тому числі в

електронній мережі, обговорення у телеконференції). Такі проекти можуть бути органічною частиною дослідницьких проектів, їхнім модулем.

У *практико-орієнтованих проектах* результат діяльності учасників чітко визначено з самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників (документ, програма, рекомендації, проект закону, словник, проект шкільного саду). Проект потребує складання сценарію всієї діяльності його учасників з визначенням функцій кожного з них. Особливо важливими є організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентація одержаних результатів і можливих засобів їх упровадження у практику.

Якщо *короткотермінові проекти* можуть виконуватися на уроках з одного предмету, то *довготермінові проекти* (від одного місяця до року) присвячені доволі великій або декільком пов'язаним проблемам, і відповідно є міждисциплінарними та аналізуються здебільшого в позаурочний час. У реальній практиці здебільшого застосовуються змішані типи проектів, де, наприклад, поєднуються ознаки як предметних так і міжпредметних.

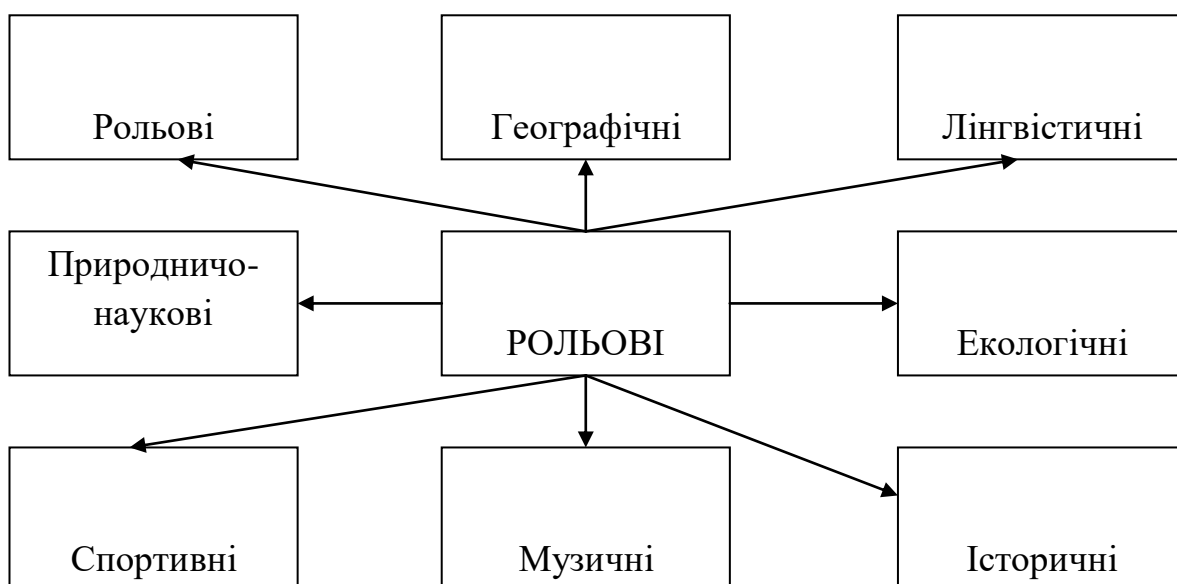

Рис.1.2. Змістовий аспект спрямованості проектів

Змістовий аспект проекту визначає тематичну спрямованість проектів.

Залежно від ситуації добір тематики проектів може бути різним:

- в одних випадках ця тематика може формулюватися науковцями, які працюють у галузі освіти, в рамках затверджених навчальних програм;

- в інших - ініціативно висуватися вчителями з врахуванням навчальної ситуації та стану викладання предмету, природних професійних інтересів, уподобань та здібностей учнів;

- у третіх - тематика проектів може пропонуватися й учнями, які природно орієнтуються на власні інтереси, не лише пізнавальні, а й творчі, прикладні.

Теми проектів найчастіше сьогодні стосуються конкретного практичного питання, що є актуальним для реального життя. Разом з тим, це вимагає залучення знань учнів не лише з одного предмету, але й з різних галузей, стимулює систематичне творче мислення, "вмикання" навичок дослідницької роботи. Саме таким чином досягається природна інтеграція знань.

1.3. Організація проектної діяльності школярів на уроках англійської мови

Різноманіття засобів вираження сенсу виводить учнів у вільний творчість. Це вдала по простоті методична знахідка - ключ до побудови проектних завдань, де мовної елемент представлений скупом - до просунутого рівня, де він грає провідну роль. При цьому, проектна робота, має унікальні можливості для дійсно комунікативного навчання іноземної мови навіть при опорі на мінімальні мовний матеріал. Оволодіння іноземною мовою в процесі проектної роботи доставляє школярам справжню радість пізнання, прилучення до нової культури. При виконанні проектної роботи, яка може бути представлена в усній та письмовій формі, необхідно дотримуватися наступних рекомендацій.

По-перше, оскільки проектна робота дає можливість учням висловлювати власні ідеї, важливо не занадто явно контролювати і регламентувати учнів, бажано заохочувати їх самостійність.

По-друге, проектні роботи є головним чином відкритими, тому не може бути чіткого плану їх виконання. У процесі виконання проектних завдань можна вводити і деякий додатковий матеріал.

По-третє, більшість проектів може виконуватися окремими учнями, але проект буде максимально творчим, якщо він виконується в групах. Це особливо важливо, наприклад, при підборі картинок для колажів і іншій роботі подібного роду. Деякі проекти виконуються самостійно вдома, на деякі з проектних завдань витрачається частина уроку, на інші - цілий урок, тому в класі бажано також тримати старі журнали, ножиці, клей. Третя рекомендація ще раз підкреслює важливість і ефективність навчального співробітництва.

- проект здійснюється за певною схемою:
- неявно сформульована мета;
- проблематизація: виділення, формулювання і «привласнення» учасникам проблеми;
- цілепокладання і очікуваний результат (досягнення мети має сприяти вирішенню проблеми проекту);
- планування: постановка завдань, що виходять з мети; визначення послідовності майбутніх кроків. вибір способів роботи (технології)
- реалізація плану
- рефлексія
- презентація.

Етапи організації навчальної діяльності, як вважає Н.Ю. Пахомова, являють собою постановку мети і завдань щодо розв'язання проблеми проекту і здійснення дослідження, а це не що інше, як підготовка до рішення. На етапі здійснення діяльності учні «добувають» відсутні знання, готують

презентацію результатів. А перевірка результатів необхідна і учню і вчителю для оцінки і відповідно самооцінки [39, с. 93].

На відміну від Пахомової Н.Ю. професор Рудольф Тіппелт розглядає наступні етапи створення проекту:

1. Інформування (мотивація),
2. Планування (організація),
3. Рішення (соціальний процес),
4. Створення проекту (діяльність),
5. Контроль.
6. Оцінювання (презентація) [25].

Навчальний проект - це діяльність, як учнів, так і вчителя, спрямована на вирішення якої-небудь проблеми. І так само як будь-який проект, навчальний проект має кінцевий продукт, який учні презентують. Далі ми розглянемо докладніше основні етапи навчального проекту.

Перший етап роботи над проектом - **проблематизація**. Початком роботи над проектом, спонукальним стимулом до діяльності є наявність проблеми. Причому не всяка проблема змушує людину діяти. Процес піде, коли вихідна проблема проекту придбає особистісну забарвлення. На цьому етапі вчителю належить клопітка індивідуальна робота з учнями. Матеріалом для обговорення можуть стати житейський випадок, взаємини, навчальні інтереси, хобі, особисті проблеми, тощо. З такої бесіди повинні з'явитися перші обриси майбутньої роботи, її неявно сформульована мета. Коли проблемі проекту вдається надати особистісно значущий характер, в учня виникає первинний мотив до діяльності. На самому початку роботи над проектом - на етапі проблематизації бажано познайомитися з критеріями оцінювання проекту. Вивчення критеріїв допоможе чіткіше зрозуміти, як сформулювати вихідну проблему проекту, якою буде його мета.

Даний етап є найбільш складним для учнів - необхідно визначити проблему проекту і, відповідно, сформулювати його тему. Труднощі взаємодії вчителя і учня на цьому етапі обумовлена, насамперед, тим, що в

цей момент дитина практично не мотивований до роботи. Самий неефективний спосіб - прямий примус, воно може перекреслити всю майбутню роботу, знецінити її як інструмент педагогічного впливу вчителя і позбавити сенсу як творчу роботу учня. Тому на самому початку роботи над проектом необхідно проявити максимальний педагогічний такт, допомогти дитині знайти серед його інтересів те, що могло б втілитися в проекті, і вже потім обдумати, як використовувати цей досвід для навчання і виховання дитини [56, с. 189-190].

Наступний етап проекту – це *планування*. Поставте своєму учневі наступні питання:

- Що необхідно зробити, щоб досягти мети проекту? (Відповідь на це питання допоможе розбити весь шлях від вихідної проблеми до мети проекту на окремі етапи і визначити завдання)
- Як ти будеш вирішувати ці завдання? (Визначення способів роботи на кожному етапі)
- Коли ти будеш це робити? (Визначення термінів роботи)
- Що у тебе вже є для виконання майбутньої роботи, що ти вже вмієш робити? (Виявлення наявних ресурсів)
- Чого у тебе поки немає, чого ти ще не вмієш робити? (Виявлення відсутніх ресурсів)

Послідовно відповідаючи на ці питання, учень зможе розробити план свого проекту. Часто саме на цьому етапі мета роботи набуває більш реалістичний характер, що іноді призводить до зниження мотиву. У цей момент необхідно підтримати учня, допомогти йому не опустити руки.

Тепер необхідно продумати, в якому порядку будуть виконуватися всі ці завдання, чи можна буде змінити хід роботи, якщо виникнуть якісь проблеми, наприклад, спочатку провести опитування, а потім вивчати літературу і збирати інформацію. Відомо що, коли проходить захист проекту, потрібно розпланувати терміни виконання всіх етапів роботи, продумати її графік [56, с. 191-192].

На етапі *реалізації* буде проходити реалізація наміченого плану – можна приступати до роботи відповідно до розробленого плану й графіка, маючи на увазі, що у разі потреби доведеться внести деякі зміни в початковий план. Тут доведеться стежити, щоб учень не втратив мотив до роботи. Обов'язково виникнуть якісь труднощі, можливо, об'єктивного характеру, однак це не причина для простою в роботі. У цьому випадку доведеться вносити зміни в початковий план - це може викликати розчарування і, як наслідок, зниження інтересу.

У багатьох підлітків поки не сформовано відчуття часу. Їм часто здається, що часу багато, можна не поспішати і відкласти роботу на потім. Подумайте, чи варто втручатися і підганяти - може бути, даному учневі корисно іноді потрапляти в цейтнот? Є люди, які ефективніше працюють в умовах дефіциту часу. Правда, це не відноситься, наприклад, до тривожних особистостям. У кожному разі, вибудовуючи свою взаємодію з учнем, треба добре уявляти собі його індивідуальні особливості [56, с. 195].

Етап організації учасників проекту. Спочатку формуються групи учнів, де перед кожним стоїть своя задача. Розподіляючи обов'язки, враховуються схильності учнів до логічним міркуванням, до формування висновків, до оформлення проектної роботи. При формуванні групи до їх складу включаються школярі різної статі, різної успішності, різних соціальних груп. Потім йде власне **виконання проекту**.

Цей крок пов'язаний з пошуком нової, додаткової інформації, обговоренням цієї інформації, і її документуванням, вибором способів реалізації проекту (це можуть бути малюнки, вироби, постери, креслення, вікторини та ін.) Одні проекти оформлюються будинку самостійно, інші, потребують допомоги з боку вчителя, створюються в класі. Головне - не придушувати ініціативу хлопців, з повагою ставиться до будь-якій ідеї, створювати ситуацію «успіху».

Фінальний етап - **презентація проекту**. Весь відпрацьований, оформлений матеріал треба уявити однокласникам, захистити свій проект.

Для аналізу проектної методики навчання важливі способи виконання та подання проекту.

Кількість кроків - етапів від прийняття ідеї проекту до його презентації залежить від його складності.

Як правило, самим захоплюючим у всій роботі над проектом є створення проектного продукту. Тут хлопці зазвичай виявляють велику активність, діють самостійно, творчо. Іноді процес створення продукту затягується через те, що ця робота дуже захоплює автора, він постійно щось удосконалює, придумує все більш оригінальні рішення. Необхідно лише звертати його увагу на час, що залишився до захисту. При створенні проектного продукту необхідно уважно вивчити відповідний критерій оцінювання - це допоможе зрозуміти, яким має бути продукт. Проектний продукт є втіленням результату роботи, знайденого автором способу розв'язання вихідної проблеми проекту [56, с. 194].

Таблиця 1.3

Основні етапи організації проектної діяльності школярів

Етапи	Діяльність учнів	Діяльність вчителя
Початковий	Визначення теми проекту, цілей та завдань, пошук необхідної інформації, розроблення плану реалізації. Формування мікрогруп	Формування мотивації учасників, створення ініціативної групи учнів, консультація відносно вибору тематики та жанру проекту, допомога в підбиранні необхідних матеріалів, визначення лише загального напрямку і головних орієнтирів пошуку та критеріїв оцінки діяльності учнів на всіх етапах.

Продовж. табл. 1.3

Основний	Збір, аналіз та систематизація інформації з проблеми, обговорення її в групах, висунення і перевірка гіпотези, оформлення макету чи моделі	Регулярна консультація відносно змісту проекту, допомога в систематизації та узагальненні матеріалів, індивідуальні та групові консультації, стимулювання розумової діяльності кожного учасника, оцінка проміжних результатів, нагляд за спільною діяльністю
Завершальний	Оформлення пакету документів з проекту та інформаційних стендів, схем, діаграм, підготовка усної презентації, захист проекту, рефлексія	Допомога у підготовці звіту про роботу. Підготовка доповідей до усного захисту, відпрацювання вміння відповідати на запитання опонентів та слухачів, виступ у ролі експерта на захисті, участь в аналізі зробленої роботи, оцінка внеску кожного з учасників проекту

Деякі навчальні проекти можуть мати більше етапів, що визначається в кожному конкретному випадку.

Таблиця 1.4

Послідовність виконання проекту

Етапи роботи	Зміст діяльності учнів	Функції вчителя
Підготовка до проектування. Визначення теми, мети и завдань проекту	Обговорення предмета з учителем, пошук необхідної додаткової інформації, визначення мети і завдань	1. Заява задуму. 2. Характеристика методу проектів. 3. Ознайомлення зі змістом проекту. 4. Мотивація пошуку. 5. Допомога в постановці завдань
Планування	1. Вироблення плану дій: - визначення джерел інформації; - вибір способів збирання інформації; - вибір методів аналізу інформації; - вибір засобів презентації результатів; - формування уявлень про бажані результати (форма звіту); - встановлення критеріїв оцінки результату і процесу; - планування процедур; - розподіл завдань між членами проекту. 2. Планування завдань	1. Висловлення 2. Припущення. 3. Висунення пропозицій, ідей. 4. Корекція плану та завдань.

Продовж. табл. 1.4

Дослідження	1. Збирання інформації. 2. Вирішення проміжних завдань. 3. Спостереження за	1. Спостереження за роботою. 2. Непряме керування діяльністю (поради, консультації тощо)
Результати	1. Аналіз інформації 2. Формулювання висновків	1. Корекція підсумкових матеріалів. 2. Спостереження за ходом обробки результатів та аналізу інформації
Оформлення звіту. Підготовка до презентації	1. Узагальнення та класифікація зібраних матеріалів. 2. Виготовлення ілюстративного матеріалу (фотографії,	1. Консультування. 2. Корекція
Презентація	Показ результатів у формі усного звіту, звіту з	1. Сприйняття звіту. 2. Постановка доцільні;
Оцінка проектної діяльності та її	1. Колективне обговорення. 2. Самооцінка результатів і процесу дослідження за	Оцінка зусиль учнів, їхньої креативності, якості використання джерел,
Після проектні дії	1. Корекція. 2. Використання проектних результатів	Корекція навчальної та позанавчальної діяльності

За своїм виглядом проектні продукти можуть бути:

- матеріальними - моделі, макети, паплюка, ілюстровані альбоми, плакати, картини, скульптури, інші творчі твори, у тому числі відеофільми...

- комп'ютерні презентації тощо;
- дієвими - заходи (вистави, ігри, екскурсії, вікторини, змагання, тематичні вечори, літературні вітальні, концерти тощо);
- письмовими - статті, брошури, літературні твори. До них також можна віднести створені в ході проекту і розміщеня в Інтернеті сайти тощо [56, с. 199-200].

Проблемний підхід у навчанні іноземної мови може здійснюватися з усіх видів мовленнєвої діяльності (усного мовлення, читання, письма). На кожному цьому етапі може використовуватися система вправ, в основі якої закладена проблемна ситуація. Під час виконання цих вправ велику роль грають інформаційно-комунікаційні технології, які дозволяють урізноманітнити варіанти проблемних ситуацій, пошуки їх розв'язання й презентації готового результату [46, с. 271].

Підготувати, оформити і представити проект - справа набагато довша, ніж виконання традиційних завдань. За допомогою проектної методики на уроці можна досягти відразу кількох цілей - розширити словниковий запас учнів, закріпити вивчений лексико-граматичний матеріал, створити на уроці атмосферу свята і прикрасити кабінет іноземної мови барвистими роботами учнів.

1.4. Використання інформаційних технологій у навчанні англійської мови

Останнім часом методика викладання іноземних мов зазнала певних змін відносно організації процесу навчання, методів навчання, його структури та змісту. На сьогоднішній день найпоширенішим та дієвим методом викладання та навчання іноземних мов, безперечно, є комунікативно-орієнтований, який максимально наближений до реальних умов іншомовної середовища. Одним із засобів реалізації цього методу є активне застосування інформаційних технологій, тому що саме вони відкривають

доступ до нових джерел інформації, активізують навчально-пізнавальну діяльність студентів, скорочують час вивчення мови, дають нові можливості для розвитку професійних навичок та їх вдосконалення, значно підвищують ефективність самостійної роботи, а також допомагають реалізувати нові методи та форми навчання.

Одним із сучасних пріоритетів України, як і майже всього світу, є побудова "орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх і спрямованого на розвиток інформаційного суспільства, в якому кожний може створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися й обмінюватися ними, даючи змогу окремим особам, громадам і народам повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи своєму сталому розвитку і підвищуючи якість свого життя на основі цілей і принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй і поважаючи в повному обсязі та підтримуючи Загальну декларацію прав людини" [59].

Інформаційна технологія навчання розглядається як:

- 1) процес підготовки і передачі інформації тому, кого навчають, за допомогою програмно-апаратних засобів і пристроїв, що функціонують на базі мікропроцесорної техніки, а також сучасних засобів і систем інформаційного обміну, які забезпечують операції зі збору, продукування, нагромадження, зберігання, обробки й передачі інформації (І.В. Роберт);
- 2) сукупність методів і програмно-технічних, об'єднаних у технологічний ланцюг, що забезпечує збір, обробку, зберігання і відображення інформації з метою трудомісткості її використання, а також для підвищення її надійності і оперативності (М.Ю. Кадемія, І.Ю. Шахіна);
- 3) педагогічна технологія, яка використовує спеціальні засоби, програмні і технічні засоби (кіно, аудіо- і відео засоби, комп'ютери, телекомунікаційні мережі) для роботи з інформацією (Р.С. Гуревич);
- 4) сукупність упроваджуваних у систему освіти нових методів і засобів інформаційно-навчальної діяльності, здійснюваної відповідно до закономірностей навчально-виховного процесу (О.А. Подзигун) [47, с. 7].

Під використання інформаційних технологій розуміємо “цілеспрямований, усвідомлений процес комп’ютерно-інформаційної організації викладачем навчально-виховної і науково-дослідницької діяльності з метою більш ефективного розв’язання професійно-педагогічних завдань” [47, с. 7].

Значення інформатизації важко переоцінити: вона сприяє забезпеченню національних інтересів, розвитку наукомістких виробництв та високих технологій, зростанню продуктивності праці, підвищенню комп’ютерної грамотності, розвитку інтелектуального потенціалу нації та вдосконаленню соціально-економічних відносин, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства; розвитку культури спілкування. Саме у школі діти повинні знайомитись з можливостями інформаційних технологій, та вчитися ними користуватись.

Різні автори вкладають різний зміст у поняття "інформатизація освіти". За визначенням В.Ю. Бикова, "інформатизація освіти – це сукупність взаємопов’язаних, організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення інформаційних обчислювальних і телекомунікаційних потреб (інших потреб, що пов’язані із впровадженням методів і засобів інформаційно-комунікативних технологій) учасників навчально-виховного процесу, а також тих, хто цим процесом управляє та його забезпечує (у тому числі здійснює його науково-методичний супровід і розвиток)" [1, с. 33].

На думку І.В. Роберт [60], це процес забезпечення сфери освіти методологією і практикою розробки та оптимального використання сучасних засобів інформаційно-комунікативних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання, виховання. Д.Є. Швець акцентує увагу на залученні нових джерел інформації, застосуванні нових засобів управління нею, зміні методики навчання і на контролі знань на базі

всeбiчного використання комп'ютерної, комунікаційної та мультимедійної техніки [50].

Комп'ютер сприяє не тільки розвитку самостійності, творчих здібностей учнів, а й дозволяє змінити саму технологію надання освітніх послуг, зробити заняття більш наочним і цікавим. Комп'ютер забезпечує інтенсифікацію діяльності вчителя та учнів на парі, сприяє здійсненню диференціації та індивідуалізації навчання, розвитку спеціальної або загальної обдарованості, формуванню політехнічних знань, посилює міжпредметні зв'язки. Все це дає можливість покращити якість навчання.

Використання інформаційних технологій може відбуватися різними способами, відповідно до потреб конкретного уроку, рівня володіння різними програмами та наявності сертифікованих програм в системі вищої освіти. Їх можна представити наступним чином: використання інформаційних технологій як у фронтальній, так і в груповій роботі; використання електронних підручників; використання окремих типів файлів (зображення, відео, аудіо, анімації); створення власних уроків.

Робота з інформаційними технологіями на уроках англійської мови збагатить школярів знаннями про культуру народу, мову якого вони вивчають. Під культурою ми розуміємо не тільки народні традиції і звичаї, а й особливості поведінки людей в умовах спілкування й етикет спілкування. Також не можу не згадати про всім добре відому програму SKYPE, яка дає можливість підтримувати зв'язок з мешканцями всього світу. Завдяки ній у вчителів англійської мови є можливість влаштовувати учням живе спілкування з носієм мови. Так діти зможуть зрозуміти необхідність вивчення англійської мови.

Необхідно, щоб кожен викладач зрозумів просту думку: комп'ютер у навчальному процесі – не механічний педагог, а засіб, що підсилює і розширює можливості навчальної діяльності слухачів [19, с. 34].

Навчання із залученням різних інформаційних технологій потребує ще більших часозатрат і особливої уваги зі сторони вчителя. На сьогодні

створено дуже багато різноманітних комп'ютерних програм, існує величезна кількість інформації, але необхідно обирати лише ту, яка найбільш точно буде відповідати цілям уроку і не просто зацікавить учнів, а ще й поглибить їх знання. Відбір необхідного матеріалу – це справа дуже відповідальна і потребує компетентності та старань вчителя, але використовуючи такий вид роботи у класі, викладач точно не залишить учнів байдужими до свого предмету.

На сучасному етапі навчання іноземних мов значну увагу необхідно приділяти застосуванню інформаційних технологій, які поєднують в собі тексти, графіку, відеоматеріали, звукові ефекти, анімацію – все це є сукупністю аудіо та візуальних ефектів разом з інтерактивним програмним забезпеченням, які впливають на емоційні та понятійні сфери, сприяють більш ефективному засвоєнню мовного матеріалу. Поєднання візуального зображення, тексту і звукового супроводження надає можливість для комплексного розвитку навичок мовної діяльності учня іноземною мовою.

Загальновідомо, що ефективність навчання іноземній мові збільшується при використанні наочних ілюстрацій, а інформаційні технології об'єднують відео, аудіоматеріали, ілюстрації, таблиці тощо. Завдяки таким технологіям з'явилися навчальні системи нового покоління, які перетворюють процес навчання в захоплюючу гру.

Так, як англійська мова є інтернаціональною, англійці намагаються допомогти світу у вивченні їх рідної мови. По-перше, вони створюють свої власні канали на сайті [youtube.com](https://www.youtube.com), де викладають різноманітні відео-уроки. Такі відео зачасту стосуються граматичних правил, найбільш розповсюджених помилок, які роблять учні всього світу. Також англійські вчителі демонструють нам розповсюджену лексику, вони діляться своїм досвідом у проведенні уроків. Одним із найбільших позитивних моментів є те, що, слухаючи носія мови, учень поступово корегує власну вимову та інтонацію.

Не можна не згадати і про програми, створені нашими фахівцями, які дають можливість учням тренувати свої навички та вміння у всіх видах мовленнєвої діяльності. Одним із найбільш відомих сайтів для вивчення англійської мови є сайт «lingualeo.com». Ця платформа дає можливість вивчити мову граючи в ігри, читаючи цікаві історії та переглядаючи фільми або мультфільми. Кожен може знайти там щось корисне, незалежно від свого рівня володіння англійською. Варто відзначити те, що для того, щоб прочитати книгу в оригіналі, потрібно мати неабиякий багаж знань за плечима, особливо це стосується словникового запасу учня, але «lingualeo.com» полегшує цю задачу, перетворюючи нудне гортання словника, на захоплююче читання. Достатньо лише навести курсор на невідоме слово, як на сайті з'являться всі значення цього слова. Учень може одразу додати його до списку невідомих слів та через деякий час потренуватися в розумінні його значення та написанні.

Для викладача англійської мови незамінним помічником є сайт «britishcouncil.org.ua». Там можна знайти безліч ігор, за допомогою яких і діти і дорослі опановують мову. Також, цей сайт пропонує нам багато відібраних відео- та аудіоматеріалів. На сайті розміщено багато грамотно-побудованих конспектів уроків та роздатків. Засновники «britishcouncil.org.ua» допомагають вчителям, даючи їм методичні вказівки щодо проведення уроків.

Все частіше і частіше викладачі всього світу влаштовують вебінари, і діляться своїм досвідом щодо доречності використання тих чи інших інноваційних засобів, технологій та інформаційних джерел. На мою думку, вчителю, який хоче крокувати в ногу з часом та зі своїми учнями необхідно брати участь у такого роду заходах, тому, що застосування комп'ютерів, мультимедійних дошок та інших гаджетів на уроках англійської мови значно підвищує якість і інтенсивність навчального процесу. Це дає змогу учням засвоїти більшу кількість матеріалу, ніж вони би засвоїли просто переглядаючи підручники.

На сучасному етапі навчання іноземних мов значну увагу необхідно приділяти застосуванню мультимедійних технологій, в яких одночасно використовуються тексти, графіка, відеоматеріали, звукові ефекти, анімація - все це є сукупністю аудіо та візуальних ефектів разом з інтерактивним програмним забезпеченням, які впливають на емоційні та понятійні сфери, сприяють більш ефективному засвоєнню мовного матеріалу. Поєднання візуального зображення, тексту і звукового супроводження надає можливість для комплексного розвитку навичок мовної діяльності студента на іноземній мові. Цей процес має інтерактивний характер завдяки двобічному зв'язку: можливості «спілкування» з комп'ютером, коли студент та комп'ютер можуть ставити питання та отримувати відповіді на них. Загальновідомо, що ефективність навчання збільшується при використанні наочних ілюстрацій, а мультимедійні засоби об'єднують відео, аудіоматеріали, ілюстрації, таблиці тощо на одному носії CD або DVD, якщо порівнювати з роботою в аудиторії чи лінгафонному кабінеті. Завдяки таким технологіям з'явилися навчальні системи нового покоління, які перетворюють процес навчання в захоплюючу гру.

За допомогою мультимедійних технологій створені електронні енциклопедії, різноманітні навчальні курси з різних дисциплін та спеціалізовані словники, які містять термінологію пов'язану з різними галузями науки. Деякі багатомовні електронні словники містять загальні, країнознавчі та тематичні словники навіть на декількох мовах з докладним коментарем та перекладом, при цьому не займаючи багато місця на робочому столі. Вони зберігають не тільки переклад для кожного слова та словосполучення, але й транскрипцію з прикладом вимови носіями мови. Їх перевага перед звичайними словниками полягає ще й у тому, що вони значно скорочують час пошуку при перекладі необхідного слова чи словосполучення. Програми цих словників шукають переклади по всьому тексту словникових карток у всіх словниках водночас, а результати видаються у структурованому виді. Такі словники постійно поповнюються

новою термінологією, а деякі, навіть не мають друкованих аналогів. Існують електронні словники, які містять додатки з тренувальними уроками, наприклад АBBYY Lingvo Tutor. Використання такого словника на вашому персональному комп'ютері в процесі вивчення іноземної мови поширює словниковий запас та вдосконалює знання [15].

Автоматизовані системи навчання мають значні переваги, які полягають у можливості реєструвати, зберігати та аналізувати відповіді учнів, надавати їм допомогу у разі необхідності, здійснювати постійну та більш гнучку систему контролю засвоєння знань та оцінки самоконтролю.

Можна багато дискутувати з приводу ефективності та доцільності використання інформаційних технологій на уроках, але не використовувати їх було б безглуздя. Можливості сучасного уроку й системи освіти взагалі значно розширюються завдяки використанню мультимедійних, інтерактивних технологій, Інтернету. Сьогодні перед педагогами стоїть важливе завдання – виховати та підготувати молодь, спроможну активно включатися в якісно новий етап розвитку сучасного суспільства, пов'язаний з інформацією. Ні для кого не є новиною, що дитина опановує комп'ютер раніше, ніж навчається грамотно писати та критично читати. Згідно з сучасною концепцією навчання дедалі більше уваги надається оптимізації та індивідуалізації шкільної освіти.

Голова правління АТ “Diawest”, що є лідером серед виробників комп'ютерів, А.Балюк “... завжди стверджував, що саме діти – справжні рушії прогресу. Вони вміють безпомилково визначати, які напрями розвитку науки, техніки та суспільства в цілому є найбільш прогресивними.” Він упевнений, що саме завдяки використанню інформаційних технологій в освіті діти “...зростатимуть по-справжньому сучасними людьми, без комплексу провінційності, властивого старшим поколінням, і, взагалі, повірять у власні сили, що в зрілому віці допоможе їм ефективно використовувати власний інтелектуальний потенціал на благо суспільства, відстоювати почуття власної гідності, творчо працювати й перемагати в

найрізноманітніших ситуаціях – словом, набувати рис справжнього європейця” [7].

Нові інформаційні технології кардинально вплинули на всю систему освіти, зачепивши її зміст, форми й методи навчання, що призвело до зміни вимог до сучасного учня. Серед усієї різноманітності методичних прийомів використання комп'ютерних технологій Л.Скалій пропонує п'ять найкорисніших для навчання іноземної мови студентів ВНЗ, два з яких, на нашу думку, доцільно використовувати й у школі. По-перше, управління навчальним процесом, що дозволяє вчителеві реалізувати диференційований та індивідуальний підхід у навчанні, використовуючи вправи та завдання, дібрані з великої кількості Інтернет-сторінок. По-друге, використовувати комп'ютерні технології як джерело інформації.

Комп'ютер природно вписується в життя учнів і є одним з найефективніших засобів, що допомагає значно урізноманітнити процес навчання. Сьогодні особливо Інтернет робить неможливе можливим. По-перше, створено величезну кількість програм, які допомагають людям розширити свій словниковий запас. По-друге, британські вчителі, що займаються викладанням англійської мови в школах та університетах, записують власні відеоуроки та викладають їх на [youtube.com](https://www.youtube.com). Це дає можливість вчителям з усього світу перейняти досвід їх британських колег, а учням ще раз повторити вивчені теми, краще в них розібратись та послухати як говорять носії мови. По-третє, переглядаючи в інтернеті фільми англійською мовою, учень вивчає новий лексичний матеріал, звертає увагу на інтонацію, з якою говорять персонажі і тим самим готує себе до реального спілкування з носієм мови. Тобто, вчитель повинен використовувати різноманітні навчальні відео, фрагменти фільмів, програми, що відповідають темі уроку. Це насамперед допоможе вчителю створити певну комунікативну ситуацію на уроці, а учням дасть змогу перенестися в неї. Комунікативна ситуація включає чотири основні чинники: 1) обставини дійсності, в яких

відбувається комунікація; 2) стосунки між комунікантами; 3) мовленнєві наміри; 4) реалізацію самого акту спілкування.

Інтернет дає можливість як учителям, так і учням отримати доступ до художніх текстів, газет, журналів, словників, підручників тощо. На даний момент в Інтернеті накопичено близько трьох мільйонів Web-сторінок, створених професіоналами світу в сфері викладання іноземних мов. Серед них можна виділити наступні: а) власне навчальна інформація: вправи (граматичні, лексичні, фонетичні); плани й конспекти уроків, навчальні плани; лексичні курси; б) науково-методична інформація; в) тексти художньої літератури; г) історико-культурологічна інформація.

Як зазначалося вище, комп'ютеризоване навчання іноземних мов у загальноосвітній школі – порівняно нова форма навчання, що засновується на ширшому використанні в навчальному процесі сучасних комп'ютерних технологій. Незважаючи на свою юність, така форма навчання стала дуже привабливим та перспективним напрямком у навчанні іноземних мов. Так, ще в 1995 році П.Сердюков стверджував, що “... комп'ютеризоване навчання взагалі та іноземних мов зокрема стане в майбутньому формою навчання, що превалює на всіх рівнях (від дитячого садка до університету), а персональний комп'ютер – найбільш популярним та ефективним засобом навчання” [23].

Використання інформаційних технологій у навчанні іноземним мовам сприяє збільшенню частки самостійної діяльності і активізації студентів, формуванню особистості студента через розвиток його здатності до освіти, самонавчання, самовиховання, само актуалізації, самореалізації. Водночас, треба зробити і таке застереження: хоча комп'ютер і вносить значний вклад у процес навчання, головною діючою особою навчально-виховного процесу викладання є викладач, який повинен вирішувати: на яких етапах уроку застосування комп'ютерної техніки має сенс і які саме програми треба запропонувати студентам. Іншими словами, можна сказати, що лише продумана комбінація застосування елементів комп'ютерного навчання і

живого спілкування дозволить викладачеві досягти поставленої на занятті мети [45,с. 371]

І дійсно, завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій в освітніх закладах сьогодні неможливо уявити собі роботу вчителя іноземної мови без використання персонального комп'ютера.

Інформаційні технології – вимога сьогодення, що дозволяє створити суспільство, засноване на знаннях. Новітні інформаційні технології стрімко ввірвалися в усі сфери нашого життя, стали такою ж реальністю, як телефонний зв'язок чи подорожування літаком. Вони спрощують спілкування та співробітництво. Суспільство, яке дбає про своє майбутнє, має усвідомити колосальні можливості, привнесені новими інформаційними технологіями, та навчитися грамотно застосовувати їх, у першу чергу, в освіті.

Отже, позитивна роль інформаційних технологій зумовлена тим, що вони виступають як потужні знаряддя праці, за допомогою яких людина реалізує поставлені завдання, котрі підсилюють її інтелект, звільняють від шаблонних, важких рутинних операцій, що дозволяють ставити та розв'язувати різноманітні творчі завдання. У взаємодії з інтелектуальними комп'ютерними інформаційними системами зростає здатність особистості до саморегуляції, самоорганізації, а також співробітництва та співтворчості.

Також потрібно усвідомлювати, що оволодіння комунікативною і міжкультурною компетенцією неможливе без практики спілкування і використання ресурсів мережі Інтернет на уроці іноземної мови стає безумовно незамінним: віртуальне середовище мережі Інтернет дозволяє вийти за тимчасові і просторові рамки, надаючи її користувачам можливість автентичного спілкування з реальними співрозмовниками на актуальні для обох сторін теми. Однак не можна забувати про те, що Інтернет – лише допоміжний технічний засіб навчання, і для досягнення оптимальних результатів необхідно грамотно інтегрувати його використання в процес уроку.

Застосування інформаційних технологій у вивченні іноземної мови, безсумнівно, має велике практичне значення, а саме: є ефективним засобом візуалізації навчального матеріалу, дозволяючи вчителю реалізувати свій творчий потенціал; допомагає викладачу у здійсненні особистісно-орієнтованого підходу до навчання; сприяє розширенню кругозору учнів і підвищенню їх культурного рівня; є засобом підвищення мотивації до вивчення предмета; стимулює пошукову діяльність учня і сприяє розвитку його творчих здібностей.

1.5. Врахування вікових особливостей учнів у роботі над навчальним проектом

Успішність організації навчання залежить від урахування психофізіологічних та психологічних особливостей учнів. Кожен віковий період відрізняється особливою характеристикою, він підготовляється попереднім періодом, виникає на його основі і служить у свою чергу основою для настання наступного періоду [43].

Старший шкільний вік – період цивільного становлення людини, його соціального самовизначення, активного включення в громадське життя, формування духовних якостей. У старшому шкільному віці завершується характерний для підліткового віку період бурхливого росту і розвитку організму, настає відносно спокійний період фізичного розвитку. Навчальна діяльність старшокласників пред'являє набагато більш високі вимоги до їх розумової активності і самостійності [23, с. 66].

Учні дорослішають, збагачується їхній досвід. Роста їхнє свідоме відношення до навчання. Саме в цьому віці юнаки і дівчата звичайно визначають свій специфічний стійкий інтерес до тієї або іншої науки, галузі знання. Такий інтерес у старшому шкільному віці приводить до формування пізнавально-професійної спрямованості особистості, визначає вибір професії. Наприкінці старшого віку учні опановують своїми пізнавальними процесами

(сприйняттям, пам'яттю, уявою, а також увагою), підкоряючи їхню організацію визначеним задачам життя і діяльності. Розумова діяльність старшокласників характеризується в порівнянні з підлітковим віком більш високим рівнем узагальнення й абстрагування, що нарастає тенденцією до причинного пояснення явищ, умінням аргументувати судження, доводити істинність або хибність окремих положень, робити глибокі висновки й узагальнення, зв'язувати досліджуване в систему. Розвивається критичність мислення [28].

Особливістю учнів середнього ступеня є виховання самостійності, самоствердження. Вони негативно ставляться до жорстких вимог, примушування, домагаються статусу «рівності» з дорослими. Все більше формується у них вибірковий пізнавальний інтерес, допитливість. Підлітку нецікаві елементарні завдання, постійний контроль з боку вчителя, тобто те, що обмежує його самостійність та ініціативу. В учнів цього віку розвивається критичний підхід до змісту, прийомів, форм навчання, розширюються інтереси, помітно зростає потреба у спілкуванні з однолітками, проявляються нові мотиви учіння, пов'язані з формуванням життєвої перспективи та ідеалів. Проте одночасно спостерігається й інша крайність – відсутність широких пізнавальних інтересів, зацікавленості в розширенні своїх знань. Хоч навчальні мотиви (отримувати високі оцінки, займати краще становище у класі) можуть бути досить сильними, вони часто ведуть до формального виконання навчальної діяльності.

Отже підлітки – це вік гострих суперечностей у структурі особистості, що формується, і він потребує від учителя особливої як педагогічної, так і методичної майстерності. На середньому ступені вчителю доводиться прикладати значних зусиль для підтримання мотивації та інтересу учнів до предмета, збереження набутих на початковому ступені знань, навичок та вмінь [18, с. 61].

Суттєвою особливістю учнів цієї вікової категорії є розвиток складніших психічних процесів. Осмислення у зв'язку із засвоєнням

абстрактного матеріалу, теорій, закономірностей при вивченні інших дисциплін. Психологи вказують на достатній рівень розвитку в учнів цього віку таких якостей мислення як критичність, самостійність, цілеспрямованість, зростання свідомості, контроль за власною діяльністю.

Комунікативний розвиток учнів цього періоду характеризується формуванням і удосконаленням механізму відбору мовних засобів, способів формування та формулювання думки. Розвивається індивідуальний стиль мовлення. В цілому у віці відбуваються якісні зміни в комунікативній діяльності учнів, що позитивно впливає на формування іншомовних навичок та вмінь.

Старший ступінь навчання характеризується використанням прийомів навчання, які активізують розумово-мовленнєву діяльність учнів, їх активність у виконанні завдань. Учні найбільше приваблюють завдання, що вимагають самостійності, вміння комбінувати матеріал в залежності від потреб мовленнєвої ситуації. Вправи на імітацію та механічне запам'ятовування відступають на другий план. Старший етап є вирішальним у створенні комунікативної основи володіння іноземної мови. Велика увага приділяється тут розвитку непідготовленого мовлення. На старшому ступені значно збільшується питома вага домашньої самостійної роботи [35; 60].

Знання вікових особливостей учнів старшого ступеня дає вчителю можливість визначити саме ті прийоми, форми та засоби навчання, які приведуть до успішного навчання. І саме інформаційні технології навчання мають високу наочність завдяки широкому використанню малюнків, динамічних зображень, анімацій і звукового супроводу, причому кожен учень має змогу вчитися в своєму темпі. Різноманітні види роботи стимулюють процес пізнання і навчання дітей. Вміло підібрані вправи розвивають у школярів допитливість, кмітливість, спритність, активність, волю, самостійність, а також індивідуальність, зацікавленість та задоволення. Поступово підвищується насиченість та ємність матеріалу і учні переходять

до складних вправ і задач. Радість пізнання – саме це дає використання інформаційних технологій на уроках [58, с. 110].

У кожного учня є внутрішній мотив, спрямований на пізнавальну діяльність. Завдання вчителя – усіляко сприяти розвитку цього мотиву, не дати йому згаснути.

Розпочинаючи навчальний проект, слід попередньо вивчити індивідуальні здібності, інтереси, життєвий досвід кожного учня. Ми погоджуємося, що проблема навчального мотиву є однією з одвічних проблем. Вчителі, які працюють з підлітками, добре знають, як часом важко підтримувати бажання вчитися навіть у цілком здатних учнів. Ця проблема - зниження навчального мотиву в підлітковому віці - має ряд причин. У підлітків на перший план виходить спілкування з однолітками, в самопізнанні, у формуванні образу майбутнього - ось основний зміст мотиваційної сфери підлітків. Прагнення до успішного навчання відходить на другий план.

Більше того, у підлітків яскравіше, ніж в учнів початкової школи, проявляються відмінності між навчальним і пізнавальним мотивами. Наприклад, учень, що володіє прекрасними здібностями і виявляє інтерес до якогось одного навчального предмета, може зовсім запустити навчання з інших предметів. Пізнавальний мотив, як правило, реалізується в хобі та іншій позанавчальній діяльності. Проектна діяльність дає учневі можливість реалізувати свій пізнавальний мотив, оскільки надає йому можливість реалізувати свій пізнавальний мотив, оскільки надає учневі максимальну свободу вибору не тільки основної теми проекту, а й способів її реалізації. Працюючи над проектом можна придбати нові знання та досвід у цікавій сфері та відразу ж застосувати їх на практиці. У цій ситуації навчання перетворюється на процес усвідомленого активного пошуку, присвоєння та застосування нових знань. Це і є ті прирости в знаннях, уміннях і навичках, заради яких організується проектна діяльність і які надалі будуть легко

переноситься учням на інші види навчальної та позанавчальної діяльності [18, с. 179-180].

Тобто при проведенні проектів необхідно враховувати вікові особливості учнів, щоб при роботі над проектом не виникло будь-яких труднощів або незрозумілостей. Адже, якщо не враховувати вікові особливості учнів можна їх або перевантажити роботою, або навпаки: якщо учні будуть перевантажені, вони не захочуть більше ніколи мати справу з проектами, а якщо навпаки, то подумують що проекти це не така відповідальна робота і теж можуть не виконати цілі.

1.6. Оцінювання успішності учня у виконанні проекту на уроках англійської мови

Оцінювання результативності є обов'язковим елементом організації роботи над проектом. Результативність проекту полягає у співвідношенні запланованих очікуваннями з кінцевими результатами роботи. Г.К. Селевко зазначає, що оцінювання творчості завжди драматичне та суперечливе. У всякому випадку не потрібно абсолютизувати правильність оцінювання. І як результат, оцінка проекту має бути також інтегрованою. Вона складається із оцінок етапів виконання проекту (починаючи від формулювання проблеми до отриманого результату), результатів контрольного тестування та результатів захисту проекту [56, с. 179].

Показники та критерії за якими буде проводитись оцінювання мають бути простими та зрозумілими. Серед орієнтовних показників за якими відбувається оцінювання результативності проекту можуть бути:

- значущість та актуальність проблеми проекту;
- доцільність методів дослідження й обробки даних;
- активність кожного учасника;
- колективний характер рішень;
- характер спілкування, взаємодопомоги;

- залучення знань з інших предметів;
- уміння аргументувати свої висновки;
- естетика оформлення презентаційних результатів;
- уміння відповідати на запитання опонентів;
- презентація проекту;
- використання проектних результатів [30, с. 60].

Згідно з методичними рекомендаціями проект може оцінюватися за наступними критеріями:

- ступінь самостійності у виконанні різних етапів роботи над проектом;
- ступінь включеності в групову роботу і чіткість виконання відведеної ролі;
- практичне використання предметних і загальношкільних знань, умінь і навичок;
- кількість нової інформації використаної для виконання проекту;
- ступінь осмислення використаної інформації;
- рівень складності і ступінь володіння використаними методиками;
- оригінальність ідеї, способу вирішення проблеми;
- осмислення проблеми проекту та формулювання мети проекту або дослідження;
- рівень організації та проведення презентації: усного повідомлення, письмового звіту, забезпечення об'єктами наочності;
- володіння рефлексією;
- творчий підхід у підготовці об'єктів наочності презентації;
- соціальне і прикладне значення отриманих результатів [10, с. 79].

Використовують також шкалу, що складається з шести критеріїв: доступність у розумінні, граматична правильність, логіка і вміння зацікавити, граматична і лексична насиченість, дизайн і наявність завдань до проекту. За кожен з точно дотриманих критеріїв учасники проекту отримують по 2 бали,

за невеликі недотримання по 1 балу, за повну невідповідність критеріям оцінювання з 0 балів [42, с. 28].

При оцінюванні проекту необхідно розуміти, що найбільш значимою оцінкою для учня є суспільне визнання спроможності (успішності, результативності). Позитивної оцінки гідний будь-який рівень досягнутих результатів. Оцінювання ступеня сформованості умінь і навичок проектної та дослідницької діяльності важливо для вчителя, який працює над формуванням відповідної компетентності у навчається. Найбільш доцільна оцінка, що складається з оцінки зовнішніх спостерігачів, гостей презентації, а також самооцінки колективу авторів проекту у вигляді аналітичної записки, графіка, мови тощо [65].

Презентація матеріалів дослідження перед широкою аудиторією є неодмінним складником проектної діяльності. Її можна провести перед учнівським колективом, громадськістю. Успішна презентація результатів дослідження може підштовхнути до подальшого розв'язання проблеми.

Оцінка проекту може проводитись адміністрацією школи, учителем консультантом, учнями, представниками батьківської громадськості.

Процес організації проектувальної діяльності учнів повинен відповідати наступним критеріям:

- орієнтація на інтереси вихованців, а також на актуальні для сьогодення проблеми;
- проведення самостійного дослідження, а не відтворення готової інформації по вибраній темі;
- інтегративність (інтеграція знань з різних шкільних предметів);
- орієнтація на "кінцевий продукт" (матеріальний носій чи інший вид представлення результатів діяльності);
- удосконалення соціально-комунікативних навиків;
- партнерська роль педагога (вчитель виступає у ролі помічника, радника, допомагає учням у пошуку різноманітних джерел інформації, виробленні оптимальних рішення щодо певної проблеми).

Перелічимо загальні вимоги до оцінювання роботи за методом проектування: наявність вагомої в науковому, творчому, пошуковому плані проблеми, яка вимагає вирішення; практична, теоретична, пізнавальна вагомість результатів; самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів на уроці; моделювання складових проекту (вказати поетапні результати та розподіл ролей); використання пошукових методів: визначення проблеми, завдань, їх вирішення, висунення гіпотези, обговорення методів пошуку; оформлення кінцевих результатів; аналіз отриманих даних.

Слід зауважити, що у процесі роботи над проектом важливим є створення атмосфери позитивної взаємозалежності у колективі. Позитивна взаємозалежність пов'язує учнів один з одним, оскільки жоден з них не може самостійно, без допомоги інших членів групи успішно виконати завдання. Коли учні чітко усвідомлюють свою позитивну залежність один від одного, то переконуються, що внесок і зусилля кожного з них необхідні для успіху загальної справи.

Аналіз педагогічного досвіду свідчить, що вчитель може створити позитивну взаємозалежність учнів у групі за умови, коли: члени групи об'єднані навколо однієї спільної позитивної мети-конкретної мотивації для дії; учні в процесі роботи обмінюються ресурсами (матеріалами), кожен з них відповідає за виконання своєї частини завдання; у процесі дослідження вчитель визначає для учнів взаємодоповнюючі, взаємопов'язані ролі.

При організації роботи над проектом слід звернути увагу на ряд проблемних аспектів які часто мають місце під час діяльності. Серед них:

- нерівномірне навантаження на учасників проекту на різних його етапах реалізації;
- складнощі при оцінюванні внеску кожного учасника проекту;
- наявність ризику невдалого завершення учнями роботи над проектом;
- збільшення емоційного навантаження як на учнів, так і на вчителя;
- неможливість залучити до роботи над проектом усіх учнів класу, гуртка, клубу тощо.

Очевидно, що знання іноземної мови – це тільки складова частина всього проекту. Помилково оцінювати проект тільки на підставі лінгвістичної правильності. Оцінку слід виставляти за проект в цілому, багатоплановість його характеру, рівень проявленого творчості, чіткість презентації. Необхідно дуже обережно підходити до виправлення помилок у кінцевому варіанті проекту. Проект зазвичай являє собою роботу, в яку вкладено дуже багато зусиль, і, можливо, учні захочуть зберегти її для себе. Хоча, з іншого боку, цілком імовірно, що учні краще запам'ятають помилки, відмічені в їх проектній роботі, тому що вона значить для них більше, ніж звичайна класна робота.

У процесі роботи над проектом важливим є створення атмосфери позитивної взаємозалежності у колективі. Позитивна взаємозалежність пов'язує учнів один з одним, оскільки жоден з них не може самостійно, без допомоги інших членів групи успішно виконати завдання. Коли учні чітко усвідомлюють свою позитивну залежність один від одного, то переконуються, що внесок і зусилля кожного з них необхідні для успіху загальної справи.

Отже, будь-який проект дуже цінний, і його не можна оцінювати як звичайну роботу, тому що будь-який проект вимагає великих зусиль, як з боку учнів, так і з боку вчителя. Але з іншого боку оцінювання проектів за бальною шкалою цікавіше і більш мотиваційно. Якщо учні бачать критерії оцінювання, то результати оцінювання для них будуть менш шокуючими, т.к. вони заздалегідь знають що, необхідно враховувати при виконанні проекту. Проект – це також реальна можливість використовувати знання, отримані на інших предметах засобами іноземної мови.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Було досліджено та проаналізовано технологію проектів у роботах зарубіжних та вітчизняних авторів.

Аналіз педагогічної літератури з цього питання дав можливість з'ясувати, що технологія проектів на сьогодні - одна з найбільш розповсюджених видів дослідницької роботи школярів. Метод проектів як сучасна педагогічна технологія представляє собою спосіб організації педагогічного процесу, заснованого на взаємодії педагога і вихованців у ході поетапної практичної діяльності по досягненню намічених цілей і характеризується самостійністю учнів, опорою на особистісні потреби, особливості та досвід учнів, а також наявністю конкретних практичних результатів. Проектна технологія має бути використана як доповнення до інших видів прямого або непрямого навчання, як засіб прискореного росту і в особистому плані, і в академічному.

Здійснивши аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури про зміст проектної технології було зроблено висновок, що проектне навчання стимулює і посилює позитивну мотивацію до навчання, тому що воно:

- особистісно-орієнтоване;
- активізує безліч дидактичних підходів – навчання у процесі діяльності, сумісне навчання, мозковий штурм, рольові ігри, евристичне та проблемне навчання, дискусія, командне навчання;
- самомотивуюче, що означає зростання інтересу та включення в роботу в міру її виконання;
- дозволяє вчитись на власному досвіді та досвіді інших; приносить задоволення учням, які бачать продукт своєї власної праці.

Основними принципами проектного навчання є:

- врахування інтересів та психологічних особливостей певної вікової групи учнів;
- формування основ культури праці, якісне виготовлення та естетичне

оформлення об'єктів;

- корисна значимість виконаних проектів.

Аналіз організації проектної діяльності учнів дозволяє виділити основні етапи проектної технології: початковий, основний, завершальний.

На початковому, а іноді його називають пошуковому та аналітичному етапі важливо виробити в учнів мотивацію до дослідницької роботи, оскільки особистий інтерес учнів сприяє усвідомленому підходу до виконання проекту в цілому.

Основний етап або практичний передбачає:

- збір та аналіз інформації, отриманої на основі спостережень, особистого досвіду;

- виконання запланованих кроків: спостереження, робота з літературою, анкетування експеримент тощо.

Заключний етап або контрольний передбачає:

- аналіз результатів, формулювання висновків, їх коригування;
- узагальнення та класифікація зібраних матеріалів;
- презентація, захист проекту.

У відповідно до ознаки домінуючого в проекті методу можна позначити такі типи проектів: дослідницькі, творчі, рольової-ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані.

Але, слід зауважити, що до якого типу не відносився б проект, будь-який з них вимагає творчого підходу, і в цьому сенсі будь-який проект можна і потрібно назвати творчим. Зрозуміло, в реальній практиці найчастіше доводиться мати справу зі змішаними типами проектів, в яких є ознаки дослідницьких і творчих проектів. Кожен тип проекту має той чи інший вид координації, терміни виконання, етапність, кількість учасників. Тому, розробляючи проект, треба мати на увазі ознаки і характерні особливості кожного з них. Говорячи про проекти, призначених для навчання мови, слід зауважити, що вони володіють як загальними для всіх проектів рисами, так і відмітними особливостями, серед яких головними є такі:

- використання мови в ситуаціях, максимально наближених до умов реального спілкування;
- акцент на самостійній роботі учнів (індивідуальної і групової);
- вибір теми, що викликає великий інтерес для учнів і безпосередньо пов'язаної з умовами, в яких виконується проект;
- відбір мовного матеріалу, видів завдань і послідовності роботи відповідно до теми і метою проекту;
- наочне уявлення результату.

Нині інформаційні технології набули широкого використання у педагогічній діяльності. Актуальність використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі обумовлено тим, що в них закладені невичерпні можливості для навчання учнів на якісно новому рівні. Вони надають широкі можливості для розвитку особи учнів і реалізації їх здібностей. Активно використовуючи інформаційні технології, досягаються загальні цілі освіти, легше формуються компетенції в області комунікації: вміння збирати факти, їх зіставляти, організовувати, висловлювати свої думки на папері і усно, логічно міркувати, слухати і розуміти усну та письмову мову, відкривати щось нове, робити вибір і приймати рішення.

Інформаційні технології істотно підсилюють мотивацію до навчання, підвищують рівень індивідуалізації навчання, інтенсифікують процес навчання тощо.

Проектна діяльність учнів з використанням інформаційних технологій забезпечує пріоритет надпредметних соціально-значимих знань і умінь, що найбільше відповідає парадигмі особистісно-орієнтованої освіти, тому що саме ці знання і вміння дозволяють молоді упродовж життя успішно реалізуватися у професійній діяльності.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЕКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1. Організація експериментального навчання

З метою перевірки ефективності застосування інформаційних технологій у проектній діяльності учнів старших класів загальноосвітньої школи було проведено експеримент на базі Піщанської ЗОШ 1-3 ступенів Вінницької області у 10 класі, що складається з 30 учнів.

Клас ділився на дві групи, отже дослідження проводилось у двох групах 10-А класу, які налічували по 15 учнів.

У процесі дослідження були використанні такі методи психолого-педагогічних досліджень: педагогічне спостереження, вивчення досвіду вчителя англійської мови, тестування учнів з метою визначення рівня сформованості іншомовних вмінь та навичок, експериментальне навчання, метод статистичної обробки отриманих результатів.

Ми поставили перед собою таку мету:

- визначити рівень сформованості іншомовної мовленнєвої компетенції учнів;
- встановити ефективність використання інформаційних технологій у проектній діяльності;
- дослідити особливості перебігу навчального процесу в нових умовах;
- порівняти рівень зацікавленості учнів у вивченні англійської мови із початковим;
- порівняти швидкість засвоєння матеріалу та якість здобутих знань.

Практичне дослідження з виявлення ефективності використання методу проектів проводилося за наступною схемою:

I. Проведення діагностичного зрізу (в обох групах) з метою виявлення рівня сформованості іншомовних вмінь та навичок, а також рівня мотивації до вивчення англійської мови. Результати діагностичного зрізу дозволили сформувати експериментальну і контрольну групи.

II. Проведення експериментального навчання з використанням інформаційних технологій у проектної діяльності учнів.

III. Проведення підсумкового зрізу в обох групах з метою перевірки ефективності організації проектної діяльності з використанням інформаційних технологій й аналіз результатів експериментального дослідження.

Ми провели діагностичний зріз, метою якого було виявлення рівня сформованості знань і умінь по темі “Man and Nature” а також визначення, наскільки цікаві й актуальні проблеми досліджуваної теми для студентів.

Спочатку ми провели анкетування учнів. Вона містила наступні питання:

1. Чи вважаєте ви, що проблема захисту навколишнього середовища є актуальною в наш час? Чому?
2. Які приклади екологічних нещасть вам відомі? Перелічите.
3. Які міри застосовується урядами демократичних країн для запобігання забруднення екології?
4. Чи відомі вам приклади грубого порушення екологічних законів?
5. Чи необхідно на вашу думку екологічне виховання? Поясніть свою позицію.
6. Чи на рівні держав можливо вирішувати екологічні проблеми?
7. Який внесок, на вашу думку, може внести кожна людина в рішення проблем забруднення навколишнього середовища?

За результатами анкети було виявлене наступне: учні обох груп показали досить високий рівень інформованості й інтерес до досліджуваної теми, що сприяло подальшому підвищенню мотивації майбутніх учасників проектної діяльності. Однак досить великий відсоток учнів у першій підгрупі

(40%) і в другій підгрупі (50%) відповіли негативно на питання 1, 6 та 7. 60% студентів першої підгрупи і 60 % другої підгрупи досить добре інформовані про екологічну ситуацію в країні й у світі, знають про екологічні проблеми сучасного суспільства, можливих шляхах їхнього рішення.

Учням запропонували виконати наступні завдання на виявлення рівня сформованості лексичних знань і умінь з теми “Man and Nature”.

I. Insert the most suitable word in each sentence:

Extinct, air, public, recycling, reactor, rubbish, protect, fallout, acid, pollution, fumes, ecology, danger, contaminated.

1. _____ is the science that studies the relationship between different forms of nature.
2. Smoke, dirt and noise are all types of _____.
3. If man continues to hunt whales, they will shortly become _____.
4. In many parts of the world trees and lakes are being destroyed by _____ rains.
5. At Chernobyl there was an accident at a nuclear _____. When it exploded, large areas of the surrounding countryside were _____.
6. When uranium is used up, it has to be kept in a safe place. It is extremely difficult to dispose of nuclear _____.
7. The air we breathe is polluted by smoke and _____ from factories and motor vehicles.
8. Scientists say that the world is in _____ because of the destruction of rainforests.
9. We can help to _____ the environment and there are lots of things we can do.
10. To start with we should use _____ transport because cars pollute the _____.
11. Packaging from food products creates a lot of _____.
12. If you put aluminium cans into _____ bins factories can use them to make new things.

Діагностика рівня сформованості граматичних знань і умінь з тем Gerund, Conditional Sentences.

II. Complete the second sentences with one or more words using Gerund:

1. Use public transport and we'll avoid smog and road congestion.
_____ transport can help to avoid smog and road congestion.
2. People drop litter carelessly which gives rise to ugly surroundings.
_____ litter gives rise to ugly surroundings.
3. A lot of rubbish is created because some food products are often packaged.
_____ food products creates a lot of rubbish.
4. People produce vast amounts of rubbish which brings general contamination.
_____ amounts of rubbish brings general contamination.
5. Used materials should be recycled.
Used materials need _____.

III. Continue the statements:

- If there were no cars in the world, the air _____.
- If we through rubbish into the sea, fish _____.
- If people destroy forests and lakes, wildlife _____.
- If there were no such organizations as "Greenpeace", nobody _____.
- If I could change the ecological situation, at first I _____.
- If we through rubbish into the sea, fish _____.
- If people destroy forests and lakes, wildlife _____.

За перше завдання учні могли отримати максимальний бал – 12, за друге – 5, а за третє – 7, максимальна кількість балів за зріз – 24. Аналіз результатів зрізу відбувався за кількістю набраних балів:

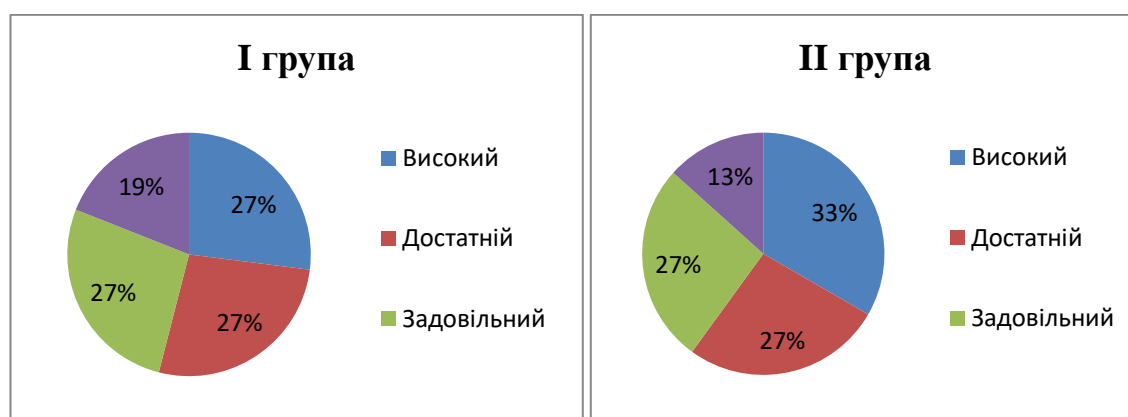
- 24-20 балів – високий рівень;
- 14-19 бали – достатній рівень;
- 13-8 балів – задовільний рівень;
- 0-7 балів – незадовільний рівень.

У результаті проведення діагностичного зрізу ми виявили в учнів наступний рівень сформованості іншомовних знань і умінь (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1**Результати передекспериментального зрізу за рівнями**

Рівень навчальних досягнень	I група	II група
Високий	4	5
Достатній	4	4
Задовільний	4	4
Незадовільний	3	2

Представимо дані результати у вигляді діаграм (див. рис.2.1)

Рисунок 2.1 Результати передекспериментального зрізу

Дані дослідження показують, що рівень сформованості знань і умінь з тем “Man and Nature” в обох групах приблизно однаковий. Результати діагностичного зрізу дозволяють визначити другу групу як експериментальну, у якій буде застосовуватися проектна методика, і першу групу як контрольну, у якій вивчення даних тем буде проводиться відповідно до тематичного плану.

2.2. Апробація експериментального навчання

Тема проекту: “Man and Nature”.

Тип проекту: рольово-ігровий з елементами дослідницької і творчої діяльності, внутрішній, груповий, короткостроковий.

В основі проекту “Man and Nature” лежить дослідницька робота студентів по встановленню причин і виявленню шляхів рішення проблеми захисту навколишнього середовища в демократичному суспільстві.

Мета проекту: перевірити ефективність проектного методу з використанням інформаційних технологій в процесі навчання англійської мови на старшому етапі. Довести, що:

- проектна діяльність забезпечує підвищення рівня володіння мовним матеріалом і говорінням як одним з видів мовленнєвої діяльності;
- проектна діяльність забезпечує підвищення рівня внутрішньої мотивації учнів до більш якісного володіння іноземною мовою;
- проектна діяльність забезпечує підвищення рівня самостійності студентів, ступеня згуртованості колективу, а також їх загальному інтелектуальному розвитку.

Ціль обумовила постановку і рішення наступних завдань:

1. Збагатити і розширити мовленнєві і мовні знання студентів по темі “Man and Nature”, систематизувати і закріпити раніше вивчений матеріал по даній темі; удосконалювати розвиток іншомовної мовленнєвої компетенції.
2. Підвищити рівень самостійності студентів за допомогою самоорганізації в проведенні дослідницької, творчої роботи.
3. Познайомити учнів з методами групової роботи, методами проведення дослідження, спрямованих на рішення визначеної проблеми.
4. Розвивати згуртованість колективу, відповідальне критичне мислення, уяву, кмітливість у процесі іншомовної рольово-ігрової діяльності.

На підготовчому етапі урок починався з короткого уведення вчителя: учитель вітає всіх учасників проекту, знайомить з основними особливостями проектної діяльності. Вчитель пропонує тему проекту “Man and Nature” і обговорює з учнями правила роботи, критерії оцінювання і значимість проведеної роботи в цілому.

Учитель повідомив про основні цілі всієї проектної роботи, до яких відносяться:

- дослідження екологічних проблем (установлення причинно-наслідкових зв'язків);
- пошук шляхів рішення цих проблем у суспільстві;
- пошук і вивчення відповідних матеріалів;
- розвиток критичного мислення, комунікативних умінь.

Учитель також озвучив мету даного етапу проекту:

- виявити одну або кілька проблем у рамках теми “Man and Nature” і їхнє обговорення.
- закріплення лексичних і повторення граматичних знань і умінь з тем “Man and Nature”, Gerund, Conditional Sentences.
- висунути гіпотези рішення поставлених проблем, обґрунтувати їх, визначити методи їхньої перевірки.
- сформувати робочі групи, визначити роль кожного члена групи.

На наш погляд ми домоглися забезпечення високої мотивації і визначення самими учнями проблему з даної теми. Після вступної бесіди учням було запропоновано переглянути відеоролик на мультимедійній дошці. Учні активно обговорювали висунуті проблеми, давали розгорнуті відповіді на питання.

Потім досить легко учнями були знайдені ілюстрації до даних інструкцій.

What do you see on the picture?

- 1. a) water
- pollution
- b) air pollution
- c) planet

2.

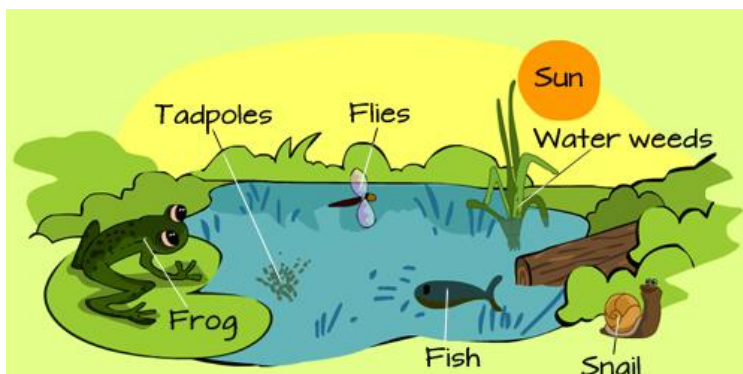
- a) water
- b) planet
- c) country

3.

- a) trees
- b) flowers
- c) forest

4

- a) lake
- b) ecosystem
- c) watersystem

5.

a) shop

b) river

c) ocean

Незважаючи на позитивні результати слід зазначити, що в учнів виникали труднощі при формулюванні своїх думок, допускалися деякі граматичні помилки (зокрема, у вживанні умовних речень першого типу). Але по ходу обговорення подібні помилки були відкоректовані. Граматичні труднощі були зняті шляхом звертання до таблиці на дошці:

Conditional (I)

Conditional (II)

If – clause, + main clause

If – clause + main clause

(Present Simple) (Future Simple) (Past Simple) (Future in the Past (would + V1)

Учням було запропоновано привести зразок речення на кожен тип умовних речень, і вони успішно справилися з завданнями. А фронтальний режим роботи забезпечив залучення в роботі всіх учнів.

Лексична опора обговорення і бесіди була забезпечена використанням словника “Useful language” по даній темі.

Учитель: “Where does pollution come from?”

Відповіді учнів: Pollution comes from smoky industrial enterprises.

A great number of cars, lorries, buses pollute the air.

Waste of chemical plants pollute rivers, seas, land territories.

Poisonous substances pollute water, soil.

Cutting down the forests destroys natural balance between plants, animals and their environment.

Man’s careless interaction with nature causes ecological problems.

Учитель: “Who must we stop? Use Conditional Sentences (I)”

Міркування учнів по заданій проблемі:

P1: “We must stop polluting air now; if we don’t, there will be an ecological disaster”.

P2: “We must stop polluting water; if we don’t, there will be dead lakes, seas, oceans”.

P3: ‘If we don’t change our attitude, there will be an ecological crisis”.

P4: “If we don't stop polluting land territories, there will be only deserts everywhere”.

P5: “If we don't use energy more carefully, pollution will continue to increase”.

На наступній стадії підготовчого етапу учні працювали в парах.

У своїх діалогах вони визначали причини і наслідки забруднення навколишнього середовища. У їхній мові використовувався досліджуваний лексичний і граматичний матеріал, а саме тема “Man and Nature”, Gerund, Conditional Sentences.

Працюючи в групах, учні складають міні-діалоги, наприклад:

SA – The leaflet says, “Try not to buy pre-packaged food”. Why?

SB – Because the packaging creates a lot of rubbish.

Для закріплення знань лексичного матеріалу з теми учні виконали наступні завдання.

Read the text and do the exercises below.

Human noise pollution a danger to sea life

Human-made noise pollution in the Earth’s oceans and seas is becoming a serious threat to marine wildlife. Scientists report that there is hardly an underwater place left where marine mammals can live in peace and quiet. Dozens of species of whale, dolphin, turtle and other creatures rely on sound to communicate, find mates and hunt for food. Their increasingly noisy environment is making it more and more difficult to lead a normal life. This is according to a report from the International Fund for Animal Welfare (IFAW), called “Ocean Noise: Turn it Down”. The environmental group says noise from shipping, military sonar, oil and

gas surveys, offshore construction and marine sports has reached dangerous levels for sea life.

The IFAW says the distance over which blue whales can communicate is down by 90 per cent. It also reports that in the past decade, many whales have become beached after being disorientated because of loud noise. The group also warns that noise pollution is only going to get worse. It highlighted the use of seismic surveys as one example of the extent of the problem. These generate incredibly loud sounds every ten seconds that can travel 3,000 km. There are 90 survey ships active in the oceans today. In addition, the number of ships sailing the seas will double by 2025. Mark Simmonds, a conservation spokesman, said, "man-made noise is already triggering a kind of acoustic fog," and called for a "response to noise pollution in the underwater world".

1. SYNONYM MATCH: Match the following synonyms from the text:

1. threat	a. starting
2. marine	b. live
3. rely	c. answer
4. lead	d. aquatic
5. levels	e. confused
6. distance	f. danger
7. disorientated	g. scale
8. extent	h. amounts
9. triggering	i. length
10. response	j. depend

2. TRUE/FALSE: Mark only the sentences that are true.

- a. The noise humans make is threatening creatures living in the oceans.
- b. There are very few quiet places left in the oceans.
- c. Turtles use sound to hunt for food and look for a mate.
- d. An environmental group said noise from shopping upset whales.
- e. The distance over which blue whales can communicate has increased.
- f. Noise pollution can mean whales lose their way and die on beaches.
- g. The number of ships on the seas will triple in the next 20 years.
- h. An environmental spokesman said it's very foggy in the oceans.

Choose the right answer:

1. Which of earth's four spheres is involved when a volcano erupts? You may select more than one answer if needed.

- a. biosphere
- b. geosphere
- c. atmosphere
- d. hydrosphere

2. Which is an example of a natural disaster?

- a. a small earthquake strikes an area without any cities or towns
- b. a blizzard hits a city and roofs collapse under the weight of the snow

3. Which best describes the relationship between the earth's four spheres?

- a. system
- b. isolated
- c. separate
- d. unchanging

4. Increase in human population impacts which of earth's spheres?

- a. biosphere only
- b. biosphere and hydrosphere only
- c. biosphere, hydrosphere, and atmosphere only
- d. biosphere, hydrosphere, atmosphere, and geosphere

5. An electric car is a natural resource.

- a. True
- b. False

6. The Earth is an integrated system that consists of rock, air, _____, and living things that all interact with each other.

- a. land
- b. water
- c. plant
- d. animals

7. All natural hazards result in natural disasters.

- a. True
- b. False

8. Chemicals harmful to people and animals are released into the air. This is an example of a natural hazard.

- a. True
- b. False

9. High _____ can indicate an unhealthy water system.

- a. nitrates
- b. phosphates
- c. turbidity
- d. all of the above

10. How are rocks, trees, and water, alike?

- a. They all require water.
- b. They are all natural resources.
- c. They are all hard.

11. Which of the following is NOT an effect of climate change?

- a. Rising sea levels
- b. Higher temperatures
- c. Earthquakes
- d. Habitat loss

12. Which is a natural resource?

- a. tree
- b. cupcake
- c. umbrella
- d. notebook

13. Which is the best example of a human impact on the atmosphere?

- burning fossil fuels
- mining for minerals
- building a dam for hydroelectric energy
- hunting passenger pigeons to extinction

За допомогою даного тесту ми змогли швидко провести поточний контроль знань. Проведення і виконання даних завдань забезпечило надійну мовленнєву й інформаційну базу і підвело учнів до висунання гіпотез. Тут учителеві необхідно було з'ясувати, наскільки вірно учні розуміють поняття «гіпотеза». Виявилось, що учні часто зіштовхувалися з подібною назвою, але остаточно не знали її значення.

Учитель пояснив суть поняття «гіпотеза» (припущення, що буде в доказі), з чим вона нерозривно зв'язана і як висувається, наводить приклад покрокових дій по висунанню гіпотези в рамках досліджуваної теми. На основі цього вчитель разом з учнями висувають наступні гіпотези для рішення поставлених проблем:

- Man's survival depends upon the way he treats his environment.
- Harmful effects of civilization on nature lead to the ecological disaster.

- Environmental programmes will save our cities.

На цьому ж етапі відбулося обговорення і добір методів перевірки прийнятих гіпотез, джерел інформації. Учнями було запропоновано провести добір робочих груп шляхом жеребкування, однак не виникло істотних ускладнень при розподілі по двох групах за бажанням самих учнів. Кожна група вибирає одну з гіпотез: перша група – гіпотеза №2, друга група – гіпотеза №1. Обговорюють стратегію освоєння проблеми. Обидві групи дійдуть висновку, що доцільно організувати зібрану інформацію за схемою:

Form of pollution (Reasons (Consequences (Measures)

Як факультативне завдання учням було запропоновано відшукати додатковий матеріал по даній проблемі відповідно до визначеної ролі для використання її при розробці власних проектів.

На основному етапі проведення проектної діяльності розпочинається робота з формулювання цілей уроку; з метою актуалізації і закріплення основної лексики з тем “Man and Nature” проводиться гра “Bingo”. Студенти працюють в групах, завдяки чому опорна словникова схема заповнюється швидше і якісніше, оскільки результат діяльності відслідковується не індивідуально, а в парі один з одним. Досягненням при виконанні гри став той факт, що складні лексичні одиниці дізнавалися і вибудовувалися набагато швидше і вірніше, ніж на підготовчому етапі.

Можливо, вправа була б ефективніша, якби мала можливість застосувати досліджувані лексичні одиниці в процесі комунікації. Однак враховуючи, що було виведено недостатню часу, вправу було проведено саме таким чином, що сприяло активізації учнів у малих групах, підведенню до збору необхідної інформації, аналізу і синтезові ідей.

На наступній стадії основного етапу організувалася робота з пошуку необхідної інформації для підтвердження або спростування висунутих гіпотез.

Узявши за основу текст, запропонований у підручнику О.Карпюк, учні знайомлять учасників своїх груп з темами знайдених додаткових джерел, а також пропонують скористатися результатами проведених опитувань, інтерв'ю, спостережень. На основі цих даних учні працюють у своїх групах, організовуючи матеріал у раніше запропоновану таблицю.

На даному етапі слід зазначити особливу активність окремих учасників проекту, які відшукали різноманітний цінний матеріал з даної теми, різні статті, журнали по захисту навколишнього середовища, ілюстрації, матеріали з мережі Інтернет, відео з YouTube. Учні здійснювали мовну взаємодію й обмін інформацією тільки англійською мовою, що час від часу коректувалося вчителем.

Серед негативних результатів даної діяльності слід зазначити, що виникли визначені труднощі при контролюванні самостійної роботи окремих учнів зі збору й аналізу інформації з обговорюваної теми. З'ясувалося, що в кожній з робочих груп були і такі учні, що не підготувалися до уроку і виявили пасивне відношення до дослідження проблеми в групі. Але відсоток таких учнів був невеликий і, на наш погляд, є в якійсь мірі закономірним в умовах роботи з учнями.

За 10 хвилин до кінця уроку припиняється робота зі збору й аналізу інформації. Учні повинні остаточно визначитися з формою і способом представлення результатів проекту. Учитель при цьому виконує роль помічника, радника в рішенні питань.

До факультативних задач наступного уроку відноситься підготовка до оформлення проекту, продумування деталей презентації. Оскільки в процесі проектування здійснювалося відстеження діяльності кожного учня, то наприкінці даного етапу вважаємо за доцільне усно відзначити успіхи і старання окремих учнів.

На заключному етапі проектної діяльності відбувається захист результатів проекту. Захист проекту в кожній з робочих груп проходить по-своєму. У першій робочій групі (E1) учні вирішили провести шоу по темі

“Man and Nature” Учасники шоу: екологи, учені, представники організації “Green Peace”, з одного боку і представники промислових і хімічних компаній, міністр охорони здоров'я. Учасники шоу розповідають про екологічну обстановку в країні й у світі, про те, яка робота проводиться, які позитивні результати досягнуті. Промисловці відстоюють ту точку зору, що інакше ми б усі повернулися в кам'яний вік. Досвід інших країн з даного питання демонструється на мультимедійній дошці. У підсумку учасники дискусії разом обговорюють можливі шляхи рішення сформованих проблем у нашій державі, приходять до загальних висновків.

Учні даної групи попередньо провели велику дослідницьку і творчу роботу. У ході презентації їхнього проекту кожен з учасників мав можливість висловитися у відповідності зі своєю роллю.

Підсумком роботи другої робочої групи (E2) стало написання творів і усні доповіді по темі “Our Survival is in Our Hands” з демонстрацією малюнків і фотографій та презентацій, виконаних у програмі Power Point. Усні виступи учнів супроводжувалися мініанкетуванням першої групи учнів з метою виявлення, як прості люди можуть сприяти рішення екологічних проблем.

2.3 Аналіз результатів експериментального дослідження

Оцінювання результатів проектної роботи здійснювалося за схемою, запропонованої Е.С. Полат [51, с. 147]. При цьому самі оцінки за кожним критерієм обговорювалися і пропонувалися як учителем, так і учнями.

Нижче представлена таблиця оцінювання результатів проектної роботи в групі Е1 і в групі Е2 з максимальною оцінкою 12 балів по кожному з критеріїв:

Таблиця 2.2

Критерії оцінювання результатів проектної роботи

Критерії оцінювання	Група Е1	Група Е2
1.Коректність використовуваних методів дослідження й обробки результатів	10	10
2. Активність кожного учасника проекту	12	11
3. Обсяг і глибина знання по темі, ерудиція (міжпредметні зв'язки)	11	11
4. Уміння відповідати на питання опонентів, лаконічність і аргументованість відповідей кожного учасника групи.	9	10
5. Естетика оформлення результатів	11	11
6. Колективний характер прийнятих рішень	11	11
Середній бал	10	10

З даної таблиці видно, що учасники кожної з робочих груп однаково успішно справилися з поставленим завданням, виявили активність і грамотність у виборі методів дослідження, показали глибокі знання з досліджуваної теми також знання з інших предметних областей,

застосовували груповий підхід до прийняття рішень і виявили самостійність і аргументованість власних суджень з теми.

Для порівняння результатів знань і умінь у експериментальній та контрольних групах був проведений підсумковий зріз по темах “Man and Nature”, Gerund, Conditional Sentences. Підсумковий зріз містив у собі ряд завдань, аналогічних завданням діагностичного зрізу.

Зміст зрізу:

I. Cross an odd word in each line:

Forms of pollution: Air pollution; water pollution; ozone holes; nuclear pollution

Cause: Hairsprays, factories, harm sealife, cars

Consequences: Hunting, acid rains, deceases, the destruction of the healthy biological habitant

Possible solutions: Responsible attitude, public transport, food contamination, boycotting pollutants

II. Imagine that:

- there are no factories in the world;
- we can use bicycles only;
- people have cut up all the forests;
- you are President.

Write sentences using Conditionals (II), answering: “What would be in those cases?”

E.g. If I were a President I would punish all the pollutants by fines and imprisonment.

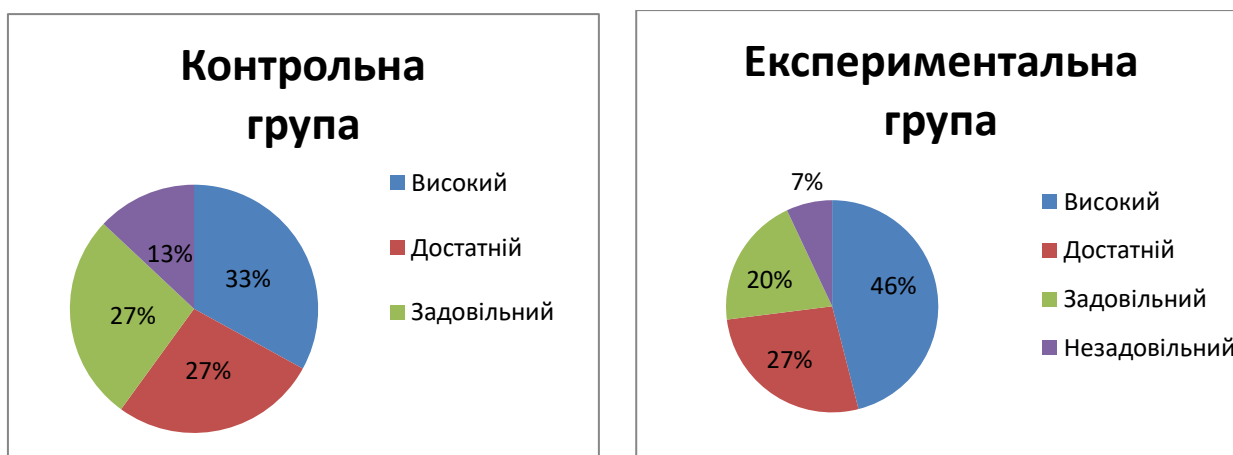
Для того, щоб встановити ефективність експериментального навчання порівняємо результати передекспериментального та післяекспериментального зрізів (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Результати післяекспериментального зрізу за рівнями

Рівень навчальних досягнень	Контрольна група	Експериментальна група
Високий	5	7
Достатній	4	4
Задовільний	4	3
Незадовільний	2	1

За результатами післяекспериментального зрізу спостерігаємо підвищення рівня успішності учнів в обох групах, проте показники експериментальної групи дещо вищі. Зробимо порівняння за допомогою діаграми (рисунок 2.2):

Рис. 2.2 Результати післяекспериментального зрізу контрольної та експериментальної груп

В цілому можна вважати, що робота по підготовці, проведенню і захисту проекту по темі “Man and Nature” в експериментальній групі пройшла успішно. Учні додержували дисципліни, легко включалися в роботу і без особливих труднощів виконували завдання проекту. Це сприяло більшій концентрації уваги учнів, активізації їх мовної, розумової діяльності. Однак

робота над проектом містила і деякі труднощі, зокрема наявність мовних помилок при викладі додатково знайденої ними інформації.

Таким чином, можна зробити висновок, що по більшості показників проектна методика з використанням інформаційних технологій є ефективною. Вона забезпечила:

- значне підвищення рівня володіння мовним матеріалом і говорінням як одним з видів мовленнєвої діяльності;
- підвищення рівня внутрішньої мотивації учнів;
- підвищення рівня самостійності учнів, рівня згуртованості колективу;
- підвищення загального інтелектуального рівня розвитку учнів.

Проектна робота з використанням інформаційних технологій, проведена за темою “Man and Nature” сприяла міцному закріпленню мовної бази, збагаченню словникового запасу, розвитку комунікативних умінь і міжкультурної компетенції в цілому. У процесі проектування учні підійшли до усвідомлення важливості даної проблеми, а також до усвідомлення своєї ролі в рішенні проблеми захисту навколишнього середовища.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Другий розділ присвячений дослідженню ефективності використання інформаційних технологій у проектній діяльності учнів старших класів.

Перед експериментальним навчанням ми провели передекспериментальний зріз, за допомогою якого визначили рівень іншомовної мовленнєвої компетенції, такий же контроль було проведено наприкінці експерименту. Після експериментального навчання нами було підведено підсумки проведеної роботи.

Результати проведеного експериментального дослідження вказують на те, що використання інформаційних технологій у проектній діяльності старшокласників є ефективним у навчанні англійської мови.

Проведене експериментальне навчання показало, що проектна методика з використанням інформаційних технологій значно підвищує рівень володіння мовленнєвим матеріалом, внутрішню мотивацію учнів, рівень самостійності і ступень згуртованості колективу, а також забезпечує загальний інтелектуальний розвиток учнів. Проектна робота з використанням інформаційних технологій сприяла міцному закріпленню мовної бази, збагаченню словникового запасу, розвитку комунікативних умінь і міжкультурної компетенції в цілому. Серед негативних результатів дослідження можна виділити недостатній рівень мовленнєвої підготовки учнів (мовні складності, недостатня сформованість опорних мовних умінь і навичок тощо); відсутність у деяких учнів самостійної творчої праці, недостатня здатність до самостійного критичного мислення, самоорганізації і самонавчання.

Отже, використання інформаційних технологій у проектній діяльності є ефективними у викладанні англійської мови учням старших класів, що було доведено результатами експерименту на базі Піщанської загальноосвітньої школи I-III ступенів ЗОШ 1-3 у 10 класі.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході дослідницької роботи здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано новий підхід до вирішення важливого й актуального завдання, що полягає у розробці, обґрунтуванні та експериментальній перевірці використання інформаційних технологій у проектній діяльності учнів старшого ступеня навчання. На основі узагальнення результатів дослідження сформульовано такі висновки:

1. З'ясовано стан розробленості досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній літературі та освітній практиці, розкрито сутність основних понять дослідження.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури показав, що проекти застосовуються у навчально-виховному процесі при вивченні будь-якого предмету, курсу. Розвиваючий ефект проектної технології відчувається в активній допитливості, пізнавальному інтересі учнів, в оволодінні дослідницькими методами мислення; формуванні свідомого і творчого вибору оптимальних засобів навчальної діяльності; вмінні мислити системно і комплексно, самостійно виявляти потреби в інформаційному забезпеченні діяльності. Автори наголошують, що використання методу проектів дозволяє реалізувати діяльнісний підхід у навчанні, застосувати знання й уміння, набуті при вивченні дисциплін на різних етапах навчання, інтегрувати їх у процесі роботи над проектом.

Ми розглядаємо проектну діяльність як спосіб досягнення дидактичної мети, через детальну розробку проблеми, котра повинна завершитися цілком реальним, практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином.

Аналіз педагогічної літератури з цього питання дає можливість з'ясувати, що метод проектів на сьогодні – одна з найбільш розповсюджених видів дослідницької роботи учнів. Вона розглядається як альтернатива класно-урочній системі в навчальних закладах, але вона зовсім не повинна витіснити її і стати панацеєю. Проектна технологія має бути використана як

доповнення до інших видів прямого або непрямого навчання, як засіб прискореного росту і в особистому плані, і в академічному.

2. Розглянуто класифікацію проектів та основні етапи організації навчального проекту.

Науковці пропонують різні класифікації навчальних проектів. Відповідно до ознаки домінуючого в проекті методу можна виділити такі типи проектів: дослідницькі, творчі, рольової-ігрові, інформаційні, практичні, ознайомчо-орієнтовані. За кількістю учасників проекти можна поділити на індивідуальні, групові, колективні; за географією проекту – локальні (шкільні), регіональні, національні, міжнародні; за терміном виконання – коротко-термінові, середньо термінові, довготермінові. Але, слід зауважити, що до якого типу не відносився б проект, будь-який з них вимагає творчого підходу, і в цьому сенсі будь-який проект можна і потрібно назвати творчим. Зрозуміло, в реальній практиці найчастіше доводиться мати справу зі змішаними типами проектів, в яких є ознаки дослідницьких і творчих проектів.

Аналіз організації проектної діяльності учнів дозволяє виділити основні етапи проектної технології: початковий, основний, завершальний.

На початковому, а іноді його називають пошуковому та аналітичному етапі важливо виробити в учнів мотивацію до дослідницької роботи, оскільки особистий інтерес учнів сприяє усвідомленому підходу до виконання проекту в цілому.

Основний етап або практичний передбачає:

- збір та аналіз інформації, отриманої на основі спостережень, особистого досвіду;

- виконання запланованих кроків: спостереження, робота з літературою, анкетування експеримент тощо.

Заключний етап або контрольний передбачає:

- аналіз результатів, формулювання висновків, їх коригування;
- узагальнення та класифікація зібраних матеріалів;

- презентація, захист проекту.

3. Визначено шляхи оцінювання успішності учня у виконанні проекту на уроках англійської мови;

4. Досліджено особливості застосування інформаційних технологій у процесі навчання англійської мови.

Ми розглядаємо інформаційні технології як сукупність упроваджуваних у систему освіти нових методів і засобів інформаційно-навчальної діяльності, здійснюваної відповідно до закономірностей навчально-виховного процесу.

На сучасному етапі навчання іноземних мов значну увагу необхідно приділяти застосуванню інформаційних технологій, які поєднують в собі тексти, графіку, відеоматеріали, звукові ефекти, анімацію – все це є сукупністю аудіо та візуальних ефектів разом з інтерактивним програмним забезпеченням, які впливають на емоційні та понятійні сфери, сприяють більш ефективному засвоєнню мовного матеріалу. Поєднання візуального зображення, тексту і звукового супроводження надає можливість для комплексного розвитку навичок мовної діяльності учня іноземною мовою.

Використання інформаційних технологій може відбуватися різними способами, відповідно до потреб конкретного уроку, рівня володіння різними програмами та наявності сертифікованих програм в системі вищої освіти. Їх можна представити наступним чином: використання інформаційних технологій як у фронтальній, так і в груповій роботі; використання електронних підручників; використання окремих типів файлів (зображення, відео, аудіо, анімації).

Позитивна роль інформаційних технологій зумовлена тим, що вони виступають як потужні знаряддя праці, за допомогою яких людина реалізує поставлені завдання, котрі підсилюють її інтелект, звільняють від шаблонних, важких рутинних операцій, що дозволяють ставити та розв'язувати різноманітні творчі завдання. У взаємодії з інтелектуальними

комп'ютерними інформаційними системами зростає здатність особистості до саморегуляції, самоорганізації, а також співробітництва та співтворчості.

Застосування інформаційних технологій у вивченні англійської мови, безсумнівно, має велике практичне значення, а саме: є ефективним засобом візуалізації навчального матеріалу, дозволяючи вчителю реалізувати свій творчий потенціал; допомагає викладачу у здійсненні особистісно-орієнтованого підходу до навчання; сприяє розширенню кругозору учнів і підвищенню їх культурного рівня; є засобом підвищення мотивації до вивчення предмета; стимулює пошукову діяльність учня і сприяє розвитку його творчих здібностей.

5. Експериментально перевірено ефективність застосування інформаційних технологій у проектній діяльності учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Результати проведеного експериментального дослідження вказують на те, що використання інформаційних технологій у проектній діяльності старшокласників є ефективним у навчанні англійської мови.

Проектна робота з використанням інформаційних технологій, проведена за темою "Man and Nature" сприяла міцному закріпленню мовної бази, збагаченню словникового запасу, розвитку комунікативних умінь і міжкультурної компетенції в цілому. У процесі проектування учні підійшли до усвідомлення важливості даної проблеми, а також до усвідомлення своєї ролі в рішенні проблеми захисту навколишнього середовища.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що всі завдання виконано, а гіпотеза щодо підвищення рівня іншомовної мовленнєвої компетенції учнів старших класів за умов використання інформаційних технологій у проектній діяльності на уроках англійської мови підтвердилась.

SUMMARY

The modern educational paradigm requires the transition from passive to active learning technologies. One of such technologies is a project-based method. On the basis of the method is the research, searching and creative activity of pupils. The method of projects is a special way of getting knowledge, the way of organizing the process of getting knowledge, the way to achieve the goal through a detailed development of the problem, which should be completed by entirely tangible practical result, formalized in one way or another.

When using this method, pupils learn to think independently, find and solve problems, integrate knowledge from different fields, develop the ability to predict the results and the possible consequences of different decision options, the ability to establish causal relationships. It should be noted that despite the existence of numerous studies related to the use of the project based method in a secondary school, the use of information technology in project activities of high school pupils in English lessons was not sufficiently solved and needs further study, which determines the relevance of this study.

The aim of this research lays in theoretical substantiation and experimental verification of the effectiveness of the use of information technology in the project activity of senior pupils in English lessons.

To achieve this goal we solved the following tasks:

- to carry out the analysis of psychological and pedagogical and methodical literature on the project activity of pupils;
- to consider the classification of projects, the main stages of the organization of the educational project;
- to determine the ways of assessing the pupils' progress while performing a project in English lessons;
- to study the peculiarities of using of information technologies in the process of teaching English;

- experimentally verify the effectiveness of the use of information technology in the project activity of high school pupils in English lessons.

The object of this research is an educational project as a means of forming the foreign language competence of high school pupils in a secondary school.

The subject of the study is the use of information technology in the project activity of high school pupils in English lessons.

We consider project activity as a way to achieve a didactic goal, through a detailed elaboration of a problem, which should end with a very real, practical result, formalized in one way or another.

The analysis of psycho-pedagogical and methodological literature showed that the projects are used in the educational process in the study of any subject or course. The developing effect of project technology is felt in active curiosity, cognitive interest of students, in mastering the research methods of thinking; formation of conscious and creative choice of optimal means of educational activity; the ability to think systematically and comprehensively, to independently identify the need for information provision activities. The authors emphasize that the use of the project-based method allows implementing the activity approach in teaching, apply the knowledge and skills acquired during the study of disciplines at different stages of learning, integrate them in the process of working on a project.

The analysis of pedagogical literature on this issue makes it possible to find out that the method of projects for today is one of the most common types of research work of pupils. The project technology should be used as an adjunct to other types of direct or indirect learning, as a means of accelerated growth both in personal and academic terms.

The results of the pedagogical experiment indicate that the use of information technology in the project activity of senior pupils is effective in learning English. We showed that the project-based method with the use of information technology contributed to the strong consolidation of the linguistic base, the enrichment of vocabulary, the development of communicative skills and intercultural competence in general.

СПИСОК ВИКОРАСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абишева Н.Ю. Эффективность застосування методу проектів на уроках іноземної мови в загальноосвітній школі. – [Електронний ресурс] / Н.Ю. Абишева – Режим доступу: [www. lib. Herzen. Spb. Ru / text / abysheva _102_116_121. Pdf](http://www.lib.Herzen.Spb.Ru/text/abyшева_102_116_121.Pdf)
2. Байдурова Л.А., Шапошникова Т.В. Метод проектов при обучении учащихся двум иностранным языкам / Л.А. Байдурова, Т.В. Шапошникова // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 1. – С. 5-11.
3. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів / Т. Башинська // Початкова школа. – 2003. – № 6. – С.58–59; № 7. – С. 59–62.
4. Березіна, Т.В. Використання методу проектів на уроках англійської мови як засобу формування позитивного інтересу до іншомовної культури / Т.В. Березіна – Режим доступу: [http://collection. Edu. Ru / attach / 17/11175](http://collection.Edu.Ru/attach/17/11175).
5. Василишин О. Школа життєвої компетентності // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Наук.-метод, зб. / Наук. ред. І. Єрмаков. — К.: Контекст, 2000. – С.216-218.
6. Венедиктова С.Л. Проектна діяльність учнів на уроках німецької мови / С.Л. Венедиктова // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 1. – С. 11-14.
7. Гузеев В.В. Метод проектов как развитие блока уроков / В.В. Гузеев // Образовательная технология: от приема до философии. – М.: Сентябрь, 1996. – С.79-86.
8. Джонсон Дж.К. Методи проектування. – М., 1986. – 86 с.
9. Доненко О. Створюємо колективний проект / О. Доненко // Завуч. – 2004. – № 2. – С. 15-17.
10. Душеина Т.В. Проектная методика на уроках иностранного языка / Т.В. Душеина // Иностранные языки в школе. – 2003. – №5. – С. 38-41.
11. Евстифеева О. Метод проектов – среда в которой даже "неудачники" обретают силу и уверенность / О. Евстифеева, Н. Кучменко // Директор

школи. Україна. – 2003. – № 6. – С.76-81.

12. Житкевич В. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі / В. Житкевич // Професійна підготовка майбутніх спеціалістів у загальноєвропейському мовному контексті: проблеми та перспективи // Матеріали студентської інтернет-конференції (Вінниця, 24 листопада 2016 року) / гол.ред. Ямчинська Т.І. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер». – 2016. – 209 с. – С. 33-35.

13. Житкевич Використання проектної методики на уроках англійської мови / В. Житкевич // Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі та школі: тези доповідей та повідомлень наукової конференції викладачів та студентів факультету іноземних мов; випуск 21 [20 квітня 2017 р.] / гол.ред.: Ямчинська Т.І.; – Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2017. – 340 с. – С. 165-169.

14. Житкевич В. Використання інформаційних технологій на уроках англійської мови / В. Житкевич // Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / Гол.ред. Ямчинська Т.І. – 26-27 квітня 2017 р. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 272 с. – С. 173-175.

15. Житкевич В. Використання проектної технології на уроках англійської мови / В. Житкевич // МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: інтеграційні тенденції в сучасному світі // Матеріали XV міжнародної студентської інтернет-конференції (Вінниця, 23-24 листопада 2017 року) / гол. ред. Ямчинська Т. І. – Вінниця : ФОП Тарнашинський О.В. – 258 с. – С. 29-31.

16. Житкевич В. Організація проектної діяльності школярів на уроках англійської мови / В. Житкевич // Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури: тези доповідей та повідомлень наукової інтернет-конференції студентів. Випуск 3 [14 грудня 2017 р.] / гол.ред. Т.І. Ямчинська. – Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2017. – 360 с. – С. 265-268.

17. Життєва компетентність особистості: Наук.-метод, посібник // За ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
18. Жуковський І. Проект — гарант совместных действий / І. Жуковський // Шлях освіти. – 2003. – № 3. – С.60-64.
19. Жуковський І. Проектний метод у діяльності навчальних закладів Франції / І. Жуковський // Шлях освіти. – 2003. – № 2. – С. 24-27.
20. Зоц В. Впроваджуються проєктивні технології / В. Зоц // Завуч. – 2004. – №6. – С. 2.
21. Иванова Н.В. Возможности и специфика применения проектного метода в начальной школе / Н.В. Иванова // Начальная школа. – 2004. – № 2. – С. 96-101.
22. Иванова, Л. Проектування в навчанні: дидактичні принципи / Л. Иванова // Учитель. – 2004. – № 6. – С. 11-15.
23. Кагаров, Є.Г. Метод проєктів у трудовій школі / О.Г. Кагаров. – Л.: «Брокгауз-Ефрон» - 1996. - 88с.
24. Коберник О. Проєктивна педагогіка і національна школа / О. Коберник // Шлях освіти. – 2000. – №1. – С. 7-9.
25. Коберник О.С. Проектування на уроках трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 4. – С. 12-14.
26. Коваленко В. Вплив ідей Д. Дьюї на українську школу й педагогіку 1920—1930 років / В. Коваленко // Шлях освіти. – 1997. – № 4. – С. 51-55.
27. Коптюг Н.М. Інтернет-проект як додаткове джерело мотивації учнів / Н.М. Коптюг // Иностранные языки в школе. – 2003. – № 3. – С.19-22.
28. Кочетурова М. Метод проєктів у навчанні мови: теорія і практика / М. Кочетурова – Режим доступу: // <http://orus.slavica.org/node/235>.
29. Крылова О. Образ территории, или учебные проекты по географии / О. Крылова // Директор школи. Україна. – 2000. – № 2. – С.95-98.
30. Курицина В.Н. Метод проектов: вчера, сегодня, завтра / В.Н. Курицина // Образовательная технология как система, объединяющая теорию, практику и искусство. — Воронеж: ВГПУ, 2000. – С.59-63.
31. Лебедева А.И., Иванова Е.В. Метод проектов в продуктивном обучении /

- А.И. Лебедева, Е.В. Иванова // Школьная технология. – 2002. – №5. – С. 116-120.
32. Метод проектів у шкільній освіті / [Електронний ресурс] // <http://method.vladimir.Rcde.Ru/getblob.Asp?Id=1100002960>
33. Метод проектов в учебном процессе. Метод, пособие / М.: Центр "Педагогический поиск", 2006. – 160 с.
34. Налужний С. Метод проектів – вивчаємо, упроваджуємо / С. Налужний // Директор школи. – 2008 – № 45 – С. 5-6.
35. Нехорошева А.В. З досвіду роботи з проектною методикою / А.В. Нехорошева // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 1. – С. 18-21.
36. Освітні технології: Навч.-метод. Посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.: За ред. О.М. Пехоти. – ІС: Вид-во А.С.К., 2003. – 255 с.
37. Осмоловская И. Школьные проекты: деятельность, направленная на обогащение знаний и духовного мира учащихся / И. Осмоловская // Директор школи. Україна. – 2003. – №9-10. – С. 30-34.
38. Пахомова Н.Ю. Метод проектов // Технологическое образование: Международный спец. выпуск журнала "Информатика и образование", посвящ. II Междунар. конгрессу ЮНЕСКО "Образование и информатика". – М.: РФ, 1-5 июля 1996. – С. 92-96.
39. Пахомова, Н.Ю. Що таке метод проектів? / Н.Ю. Пахомова // Шкільні технології. – 2004. – № 4. – С. 93-96.
40. Педагогічна енциклопедія. Т.1 / за ред. А.Г. Калашникова. – М.: Працівник освіти, 1929. – 193 с.
41. Педагогічний Енциклопедичний Словник / Гол. Ред. Б.М. Бім-Бад – М.: Велика Російська енциклопедія, 2002. – 528 с.
42. Переверзев Л. Проектний підхід и требования к учителю / Л. Переверзев // Дайжест педагогічних ідей та технологій. Школа – парк. – 2003. – №2. – С. 26-28.
43. Петунін О.В., Шошина М.Ю. Виховна система «Майстерня досягнень» [Електронний ресурс] // www.It-n.Ru/Attachment.Asp?Id=1080

44. Питт Дж. Что это такое и как мы это делаем: [Метод проектов] / Дж. Питт // Відкритий урок. – 2004. – №5/6. – С. 26-27.
45. Подзигун О.А. Застосування інформаційних технологій у навчанні іншомовного професійного спілкування майбутніх педагогів / О.А. Подзигун // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми / Зб. наук. пр. – Випуск 45 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма “Планер”, 2016. – С.368-372.
46. Подзигун О.А., Петрова А.І., Клос Н.С. Використання проблемно-орієнтованого навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні іншомовної компетентності майбутніх фахівців / О.А. Подзигун, А.І.Петрова, Н.С. Клос // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 5. / За ред. М.М. Козяра, Н.Г. Ничкало. – Львів: ЛБУ БЖД, 2017. – с. 269-272.
47. Подзигун О.А. Педагогічні умови застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів іноземної мови : автореф. на дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / Подзигун Олена Анатоліївна. – Вінниця, 2009. – 20 с.
48. Полат Е. Что такое проект? / Полат Е., Петрова И., Бухаркина М., Моисеева М. // Відкритий урок. – 2004. – №5-6. – С. 10-17.
49. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. – 2000. – №3. – С. 3-9.
50. Полат Е.С. Метод проектов на уроках іноземної мови / [Електронний ресурс] // <http://distant.ioso.ru/library/publication/iaproj.htm>
51. Полат Е.С. Нові педагогічні та інформаційні технології в системі освіти / Е.С. Полат. – М.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 272 с.
52. Проектна діяльність у школі / Упор. М. Голубченко. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128 с.
53. Проектна технологія у навчально-виховному процесі: Посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації / О.В. Касьянов.

– Луганськ, 2007. – 45с.

54. Рыжаков М.В. Ключевые компетентности в стандарте: возможности реализации / М.В. Рыжаков // Стандарты и мониторинг в образовании. – 1999. – № 4. – С. 18-21.

55. Русских Г.А. Технология проектного обучения / Г.А. Русских // Биология в школе. – 2003. – № 3. – С.21-31.

56. Селевко Г.К. Современне образовательные технологии. Учеб. пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

57. Сидоренко А.С. Метод проектов: история и практика применения // Завуч для адм. шк. – 2003. – №6. – С. 96-111.

58. Сіденко А.С. Метод проектів: історія і практика застосування / А.С. Сіденко // Завуч. – 2003. – № 6. – С .96-111.

59. Сіптарова С.В. З досвіду застосування метод проектів / С.В. Сіптарова // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2004. – №1. – С.4-5.

60. Скиба К.Ф. Метод проектів: вивчаємо слово і світ / К.Ф. Скиба // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2004. – Березень (№7). – С.8.

61. Сокова Г.А. З досвіду використання проектної методики на уроках англійської мови в 7 класі / Г.А.Сокова // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 4. – С. 53-55.

62. Степанова Г.В. Метод проектів у навчанні (датська метод) / [Електронний ресурс] // kripk.onego.ru/divisions/vestnik/j05/05.doc

63. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: "К.І.С.", 2003. – 296 с.

64. Тесліна О.В. Проектні форми роботи на уроці англійської мови / О.В. Тесліна // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 3. – С. 41-46.

65. Трохимова Т.Г. Проектное обучение глазами учеников / Т.Г.Трофимова // Информатика и образование. – 2003. – №6. – С.46-47.

66. Трояновский И., Тюрберг С. Что такое метод-проект / И. Трояновский, С. Тюрберг // Вестник просвещения. – 1995. – №11. – С.26-37.

67. Туркіна Н.В. Робота над проектом під час навчання англійської мовим / Н.В. Туркіна // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 3. – С. 46-48.
68. Ходос Б. Метод проектів як один як один з прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів у викладанні іноземної мови / Б. Ходос // Рідна школа. – 2005. – №5. – С.79-80.
69. Чердниченко Н. Всесвітній тінеджерський проект “Global Teenager Project” / Режим доступу : <http://www.globalteenager.org>
70. Черненко О. Використання технології методів проектів у навчанні іноземної мови / О. Черненко // Англійська мова та література. – 2002. – №12. – С.7-8.
71. Чечель И. Метод проектов или попытка избавить учителя от обязанностей всезнающего оракула / И. Чечель // Директор школы. – 1998. – №3. – С. 11-16.
72. Чечель И. Метод проектов: субъективная и объективная оценка результатов / И. Чечель // Директор школы. – 1998. – №4. – С. 3-10.
73. Щebro И. Бросок вперед или второе пришествие метода проектов / И. Щebro // Директор школы. Україна. – 2003. – №5-6. – С.3-11.
74. Fried-Booth Diana L. Project Work / Diana L. // Fried-Booth. – Oxford University Press, 1986. – 89 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета за підсумками роботи над проектом

1. Чи сподобалося тобі працювати над проектом? _____

2. Якщо так, то чому?

а) цікава тема

б) сподобалася робота в групі)

в) тому що це незвичайна робота

г) _____ (твій варіант)

3. Активно ти працював (а) у проекті?

а) так

б) не дуже

в) немає

4. Хотілося б тобі зробити ще якийсь проект з англійської?

а) так

б) немає

в) поки не вирішив (а)

Додаток Б

Приклад групового проекту
«Healthy way of life and Body Care»

I. Проект «Healthy way of life and Body Care» - Виставка або Стінгазета

Етапи роботи:

- Знайти інформацію про здоровий спосіб життя і про те, як необхідно доглядати за тілом.
- Підібрати картинки, ілюстрації, намалювати плакати.
- Підготувати текст (текст для стінгазети або підпису на плакатах).
- Оформити стінгазету або виставку.
- Розподілити ролі для виступу перед іншими групами

Увага: виступати не повинен одна людина!

Примітка: Перш ніж писати підсумковий текст на чистовик - дайте його на перевірку викладачеві або тому, хто знає англійську! Щоб не було двійок за грамотність.

II. Проект «Healthy 5 A» - Довідник

Етапи роботи:

- Знайти інформацію. (3 блоки інформації: що таке здоров'я, що роблять учні нашого класу, щоб бути здоровими, їх поради + ваші доповнення).
- Підібрати картинки, ілюстрації, намалювати малюнки.
- Підготувати підсумковий текст, який буде написаний в довіднику.
- Оформити довідник (це може бути книжка розміром в половину альбомного листа, презентація на комп'ютері або варіант вашої групи).
- Розподілити ролі для виступу перед іншими групами.

Увага: виступати не повинен одна людина!

Примітка: Перш ніж писати підсумковий текст на чистовик - дайте його на перевірку викладачеві або тому, хто знає англійську! Щоб не було двійок за грамотність J

III. Проект «Health and Healthy Life »- Кишеньковий словничок

Етапи роботи:

- Знайти інформацію й підготувати текст для словничка

3 блоки інформації:

1. Чому важливо вести здоровий спосіб життя?
2. Знайти для кожної літери англійського алфавіту 1-2 слова на тему «Здоров'я та здоровий спосіб життя» (вправи, вітаміни, спорт тощо)
3. До кожного слова підписати, чому ви віднесли його в цей словничок (Наприклад: vegetables - It is good for health to eat vegetables)
4. Заключна фраза в кінці словничка (прислів'я про здоров'я, рада або все, що ви придумаете)

- Підібрати картинки, ілюстрації, намалювати малюнки.
- Оформити Словничок (це може бути книжка розміром в половину альбомного листа, презентація на комп'ютері або варіант вашої групи).
- Розподілити ролі для виступу перед іншими групами.

Увага: виступати не повинен одна людина!

Примітка: Перш ніж писати підсумковий текст на чистовик - дайте його на перевірку вчителю або тому, хто знає англійську! Щоб не було двійок за грамотність.

Презентація або Захист проекту:

(Проект захищають один або декілька учасників. У вашому випадку - не менше 2 осіб).

Схема презентації:

1. Назва проекту
  - the project is called ...
  - the name of our project is ....
2. Короткий зміст - про що проект, що в ньому відбито. (Кілька пропозицій, приклади з тексту проекту)
  - The project (it) is about ....

- It tells about ...
  - It is devoted (присвячений) to ....
  - In our project we tell about .... for example ... ..
3. Чим хороший чи корисний ваш проект. (Допомагає задуматися про своє здоров'я, розповідає про здоров'я, у проекті є корисні поради)
- this project is useful because ....
  - It is good because it can help to ....
  - It is useful because there are good advice (rules) about ....
4. Ваше ставлення до проекту (сподобалося робити чи ні, було цікаво чи не було і т.д.)
- I liked (disliked) to work at the project because ...
  - The project was interesting / boring because we .... (Found new words, made pictures, worked in groups тощо)

Додаток В

Приклад проекту
на тему "**English-Speaking Countries**"

1. Клас ділиться на пари. Вчитель просить пари зробити список англомовних країн, тобто країн, де англійська мова є офіційною чи широко вживана. Вчитель допомагає у написанні деяких невідомих назв країн англійською мовою.

2. Вчитель на дошці малює п'ять колонок, кожна з яких - це континент. Тоді просить назвати учнів країни, що вони записали раніше і розподіляє їх за колонками:

Europe: Cyprus, Gibraltar, Ireland, Malta, The United Kingdom.

Africa: Botswana, The Gambia, Ghana, Kenya, Lesotho, Liberia, Malawi, Namibia, Nigeria, Sierra Leone, South Africa, Swaziland, Tanzania, Uganda, Zambia, Zimbabwe.

Asia: Bangladesh, Brunei, Hong Kong, India, Malaysia, Pakistan, Singapore, Sri Lanka.

Australia and the Pacific: Australia, Fiji, New Zealand, Tonga.

The Americas: Canada, The United States, Belize, many of the Caribbean islands, including The Bahamas, Barbados, Dominica, Grenada, Jamaica, Puerto Rico, St Lucia, St Vincent, Trinidad and Tobago, Guyana, the Falkland Islands.

Вчитель пояснює учням, що їм потрібно підготувати проект по одній з цих країн, проте тільки не по США чи Великій Британії. Клас ділиться на групи по три-чотири учні. Учням дозволяється самим вибирати собі партнерів. Кожна група обирає країну. Дозволяється обирати ту ж саму країну двом групам. Як правило, учні мають різні підходи до вибору інформації та презентації, що повинно бути цікавим при презентації кінцевого результату. Проте варто заохочувати обирати різні країни.

Кожна група передає вчителю на затвердження список учасників групи та назву обраної країни.

Вчитель з класом узгоджує наступне:

а) роль кожного учасника в команді;

б) зміст проекту - вчитель встановлює вимогу: третина інформації відводиться на загальну інформацію (географія та історія, грошові одиниці, промисловість тощо) і наполягає на тому, що більша частина повинна відводитись інформації про використання англійської мови, її роль в тій чи іншій країні, як вона відрізняється від стандартної британської/американської англійської, періодичні видання англійською, література тощо. Можливі аспекти, на яких варто сфокусувати свою увагу відрізняються залежно від країни, яку обрали учні. Тому вчитель обговорює ці аспекти з кожною групою зокрема. Наприклад, якщо в обраній країні англійська мова є однією з багатьох мов, якими розмовляють, то цікавішим буде розгляд питання періодики, яка публікується англійською.

в) кінцевий строк виконання проекту і презентації.

6. Вчитель з учнями обговорює, які джерела інформації вони використовуватимуть в процесі підготовки. Учні опрацюватимуть в основному 5 джерел:

а) енциклопедичні дані;

б) книги;

в) статті газет та журналів;

г) інформацію з Інтернету;

д) інформацію посольств, туристичних фірм.

7. Спосіб презентації кожна команда обирає на свій розсуд, попередньо узгодивши його з вчителем.

Всесвітній тінеджерський проект “Global Teenager Project”

"Кола навчання" проходять двічі на рік: березень-травень, вересень-грудень. Під керівництвом фасілітаторів групи з 8-12 класів об'єднуються в одне «коло» та протягом 10 тижнів досліджують обрану тему. Робота в колах навчання проходить за такими фазами:

Етап 1. Тестування списку розсилки.

Етап 2. Відправка вітальних листів від вчителя та учнів.

Етап 3. Формулювання та відправка питання іншим учасникам.

Етап 4. Дослідження та відправка відповідей на отримані питання.

Етап 5. Обробка відповідей та підготовка висновків.

Етап 6. Відправка прощальних листів.

"Кола навчання" проходять на англійській, французькій та іспанській мовах.

Всесвітній тінеджерський проект “Global Teenager Project” –

режим доступу : <http://www.globalteenager.org/>.